

Medeltida försvarsverk och bebyggelse i Övre Hamnparken

L2010:1734

Vadstena 3:2

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Emma Karlsson

Helén Romedahl

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Vadstena 3:2 (Övre Hamnparken, f d kv Slottsparken)
Stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland

Fornlämning	L2010:1734
-------------	------------

Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	-
Mätteknik	RTK-GPS

Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Lst dnr	431-20286-2021
Lst handläggare	Petra Öjhage
ÖM dnr	0216/22 (se även 0007/22)
ÖM projektnr	001949
KMR uppdragsnummer	202201581

Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Vadstena kommun

Projektledare	Helen Romedahl
Biträdande projektledare	-
Personal	Emma Karlsson
Rapportansvarig	Helen Romedahl

Fältarbete/fältarbetstid	2023-04-11--14
Totalt undersöktes	150 m ²

Foto	Ja
Fynd	Ja (C4819:1-16). Fynden förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum.
Analys	Ja (makrofossil, ¹⁴ C)
ÖM Intrasis nr	OLM2023006

Grafik	Emma Karlsson
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Johan Levin & Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Medeltida försvarsverk och bebyggelse i Övre Hamnparken

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Arkeologisk bakgrund	4
Områdesbeskrivning	4
Vadstena stad och det medeltida kv Sanden	4
Stadens försvarsverk	7
Tidigare arkeologiska undersökningar	10
Syfte och frågeställningar	12
Metod	12
Prover och analyser	12
Fyndstrategi	12
Resultat	13
Schakt 1	13
Schakt 2	16
Schakt 3	18
Måluppfyllelse	18
Referenser	18
Appendix 1. Makrofossilanalys	20
Appendix 2. ¹⁴ C-analys	23
Appendix 3. Konserveringsrapport	26
Bilaga 1. Profilritningar	28
Bilaga 2. Kontextbeskrivningar (inkl schakttabell)	34
Bilaga 3. Fyndlista	36

Omslagsbild: Översiktsbild med en syllstensrad (husgrund) i förgrunden och Vadstena slott i bakgrunden. Foto mot söder, Emma Karlsson, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands museum genomförde i april 2023 en arkeologisk förundersökning i Övre Hamnparken, Vadstena stad och kommun, Östergötland. Arbetet förleddes av planerad omgestaltung av en lekplats. Vid undersökningen påträffades välbevarade bebyggelse lämningar i form av ett eller flera hus och en stenlagd gata/gränd. Vidare hittades spår efter stadens medeltida försvarsdike och möjligen även ett äldre försvarsdike. Utifrån utförda ^{14}C -analyser, stratigrafi, det historiska källmaterialet och dagens arkeologiska kunskapsläge bedöms samtliga lämningar vara rester efter den medeltida stadsdelen Sanden som tvångsinlöstes vid byggnationen av Vadstena slott.

Emma Karlsson
antikvarie

Helén Romedahl
antikvarie

Inledning

Östergötlands museum har genomfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Vadstena 3:2, Vadstena stad och kommun, Östergötland. Den aktuella delen av fastigheten omfattar parkmark kallad Övre Hamnparken (tidigare benämnd kv Slottsparken). Förundersökningen föranleddes av en planerad ny lekplats på samma plats som den gamla. Sökande och kostnadsansvarig var Vadstena kommun. Arbetet utfördes i april 2023 efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Ansvarig för undersökningen var Helén Romedahl. Rapporten har skrivits av Helén Romedahl och Emma Karlsson.

Arkeologisk bakgrund

Områdesbeskrivning

Övre Hamnparken omgärdas av Slottsgatan, Järnvägs-gatan, Arkivgatan och Slottsvägen. Idag består parken av gräsytor, träd, ett par rabatter och grusgångar. Den aktuella lekplatsen är centralt placerad inom parken. Lekplatsen har funnits i parken åtminstone sedan tidigt 1980-tal. Under 2020-2021 togs flera äldre träd ned och nya planterades. De nya sattes enligt muntliga uppgifter företrädesvis på samma plats som de tidigare träden. Planteringarna skedde utan arkeologisk medverkan. Området ligger inom fornlämningen L2010:1734 (stadslager) vars utbredning motsvarar den medeltida och historiska stadens gränser.

Vadstena stad och det medeltida kv Sanden

Efter Vadstena klostrets tillkomst på 1370-talet växte en stadsliknande bebyggelse fram på orten. Staden byggdes på klostrets ägor och tomterna arrenderades ut av klostret. Staden fick stadsprivilegier år 1400 men orten var vid denna tidpunkt i praktiken redan en stad. Efter reformationen minskade klostrets betydelse och därmed stadens position som andligt centrum. År 1544 beslutade riksdagen i Västerås att en av de nya riksbor-garna skulle uppföras i Vadstena. Riksborgen kom att byggas om och till under 1500-talets andra hälft och dess karaktär övergick från försvarsanläggning till ett slott för kungligt residens. Förutom själva slottet ingick vallgravar, förborgar, slottsträdgårdar och stallhagar i slottsanläggningen (Karlsson 2020 med anf litt).

Enligt 1705 års karta var det aktuella området en del av slottsanläggningens stallgård, kallad *Övre stallgården*. I kartans protokoll beskrivs området (litt B) på följande sätt:

”Twenne Stallgårdar Kallades, som den ene öster, den nd/r/e Wäster om Slottsgrafwen, ähre belägna, och till intet annat brukas, än Hästarna der kunde hafwa sin Wattengång, och när Håffstat wanckar, att då Hållhästar der i beredskap hafwa, N:o 8 är en Smedia med Stugu, som Slottzsmeden till Nyttä på östre Stallgården uppsatt är, och der wijd en lijten Kåhlgård nytt-jar.” (LMS D121-1:3, LMS A24:130, Eekboom 1979).

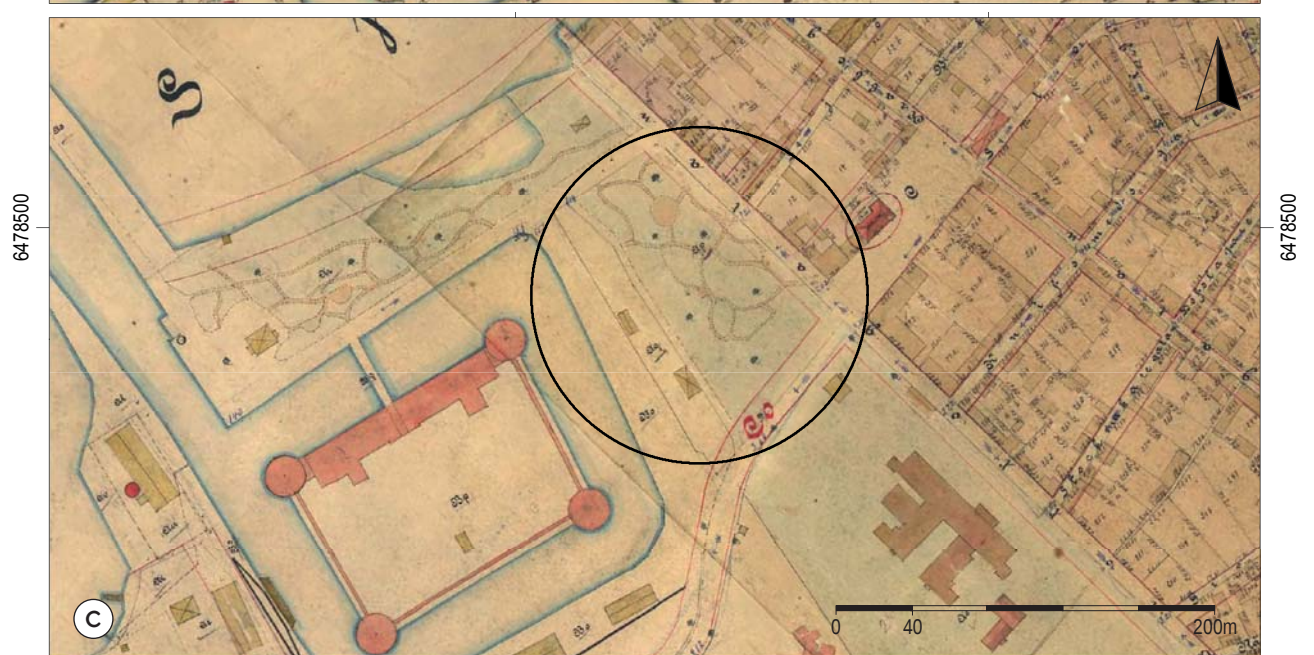
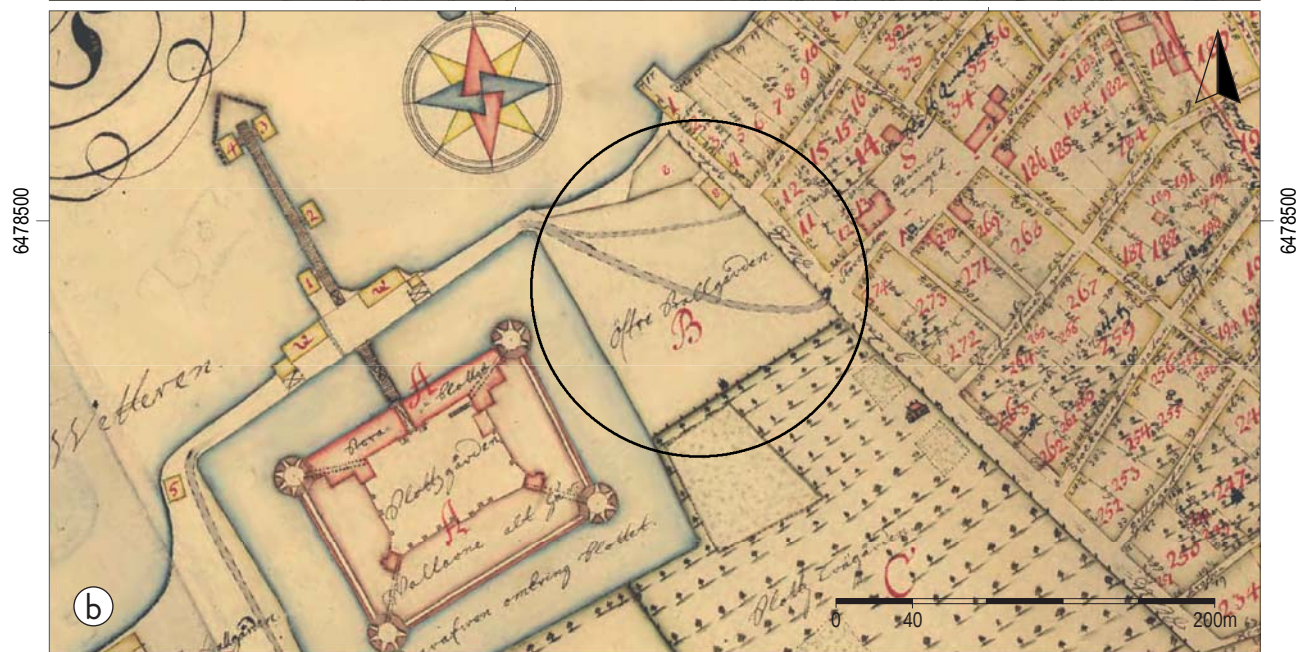
Slottet började byggas 1545 efter det att stadsdelen Sanden hade avhysts. Uppskattningsvis var det ett hundratal gårdar – inom nuvarande kv Asylen, kv Slottsparken, Slottsområdet och området sydväst om vallgravarna – som löstes in mellan åren 1544 och 1580 (Hedvall m fl 2002:11). År 1995 utfördes en stor arkeologisk undersökning på slottets dåvarande borggård inför återuppförandet av slottets jordvallar. Vid undersökningen framkom lämningar efter tio senmedeltida gårdar. Förutom byggnader fanns här stenlagda gårdsplaner, brunnar, hägnader och spår efter småskalig odling. Vidare påträffades rester efter två större stenlagda gator, rader med kraftiga trästol-par tolkat som spår efter ett plank och del av stadens yngre försvarsverk samt ett större dike, tolkat som spår efter stadens äldre försvarsverk. Bebyggelsen daterades från 1400-talets första hälft fram till avhysningen 1544. Dessutom fann man fragmentariska spår efter bebyggelse från 1100-/1200-talen, d v s äldre än själva stadsbebyggelsen (Hedvall m fl 2002:12ff ;se även Hedvall 2000a).

I början av 1600-talet infördes tullar kring de svenska städerna, den s k Lilla tullen. Vadstena hade flera sådana tullstugor varav en låg på gränsen mellan Slottsgatan och Rådhusstorget. Området för nuvarande park låg alltså utanför detta tullområde (jfr Westling & Hagård 2021:25).

Figur 3 a-c (motstående sida). Parken som idag kallas Övre Hamnparken är markerad på rektifierade histo-riska kartor upprättade:

- a) 1642 (LMS D121-1:d8:15)
- b) 1705 (LMS D121-1:4; LMS A24:130) och
- c) 1898 (LMM 05-vad-77).

Skala 1:4 000.

Enligt avbildningar över området kring slottet tycks området närmast vallgraven ha använts som ängs- och betesmark under 1800-talet (se exempelvis fig 4). På 1870-talet anläggs en järnväg med stationsområde strax nordost om vallgraven. I samband med detta tillkom

även Järnväggsgatan. På fotografier från samma tid syns att en park med promenadgångar och träd finns här (Söderström 2000:739). Järnvägsstationen låg i området mellan 1874 och 1888 varefter den flyttades till ett nytt läge söder om slottet (Hellström 2000:753f).

Figur 4. Akvarell över Vadstena slott. I förgrunden Slottsgatan och tullstugan. Bakom staketet syns området som idag är Övre Hamnparken. J.F Kock 1817, Östergötlands museum. Foto: Östergötlands museum.

Figur 5. Fotograf över Hamnparken med stationshuset och Vadstena slott i bakgrunden. Odaterat foto någon gång mellan stationens uppförande 1874 och 1888, då stationshuset flyttades. Foto: Östergötlands museum.

Stadens försvarsverk

Förutom bebyggda stadsgårdar fanns delar av stadens medeltida försvarsverk i området som avhystes för slottets räkning. Den medeltida staden har kringgårdats av ett försvarsverk med en äldre och en yngre sträckning. Den äldre anläggningen finns omnämnd i skriftligt källmaterial från 1420-talet och framåt. Anläggningen, som sannolikt bestod av ett bredare dike, tycks ha legat strax söder om Storgatan. Mycket få arkeologiska observationer som kan knytas till denna äldsta anläggningen har gjorts (Hedvall m fl 2002:74 ff).

Staden expanderade kraftigt under 1400-talet och år 1467 ansökte stadens borgare om att få uppföra en ny försvarsanläggning. I skriftliga källor framgår att den nya "gropen" ska vara 10 alnar (ca 6 meter) bred och att det innanför skulle vara en lika bred (jord)vall (Hedvall 2002 med ref). Anläggningen har påträffats vid flera arkeologiska undersökningar (Hasselmo 1982; Magnusson & Modén 2009; Lindgren-Hertz 1999; Stenvall 2004; Karlsson med anf litt 2020; Karlsson 2021; Romedahl i manus). Det är endast själva diket som påträffats och spår efter någon jordvall har inte iakttagits. Resultaten visar att anläggningen uppfördes på 1460- och 1470-talen och att diket varit mellan fem och sex meter brett och 0,5 till 1,0 m djupt. Delar av anläggningen är därför välkänd men det råder stora oklarheter kring dess sträckning sydväst om Slottsgatan och genom slottsområdet. Nedan följer en redogörelse för det aktuella forskningsläget; se även *Medeltida bebyggelselämningar i Slottsgatan* (Karlsson 2020).

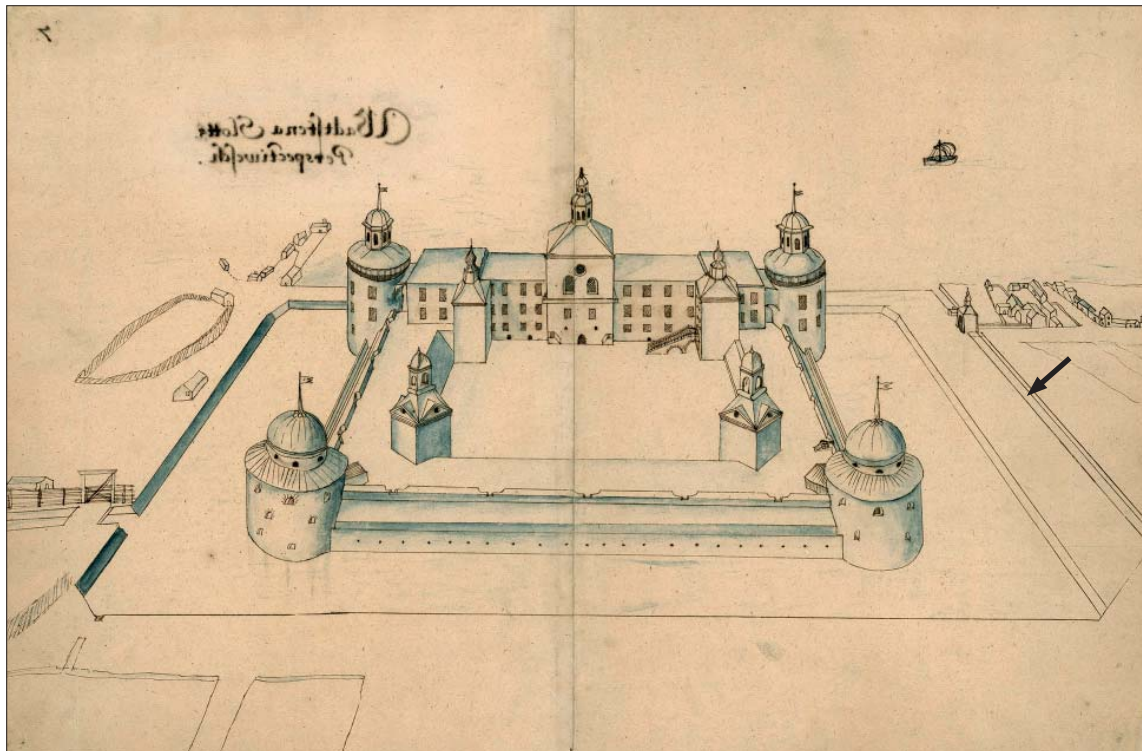
Det forna försvarsdiket finns beskrivet i ett besiktningssprotokoll av slottsträdgården (nuvarande kv Asylen) från 1720. Där noteras att "*Ett stort gl. djupt och bredt grafdijke som löper från stallgårdarna [vid stranden] åt giärdet*" (Söderström 2000:216). I slutet av samma århundrade beskrev komminister Kylander att den medeltida försvarsgropen kunde ses som ett dike som gick "*ifrån Båtmansstomterne genom staden och Slotts Trägården och slutar i grafwen omkring slottet*" (Bergman 1955:432). Slottsträdgården (nuvarande kv Asylen) exploaterades under 1800-talets andra hälft då järnväg drogs genom området och ett sockerbruk byggdes. Enligt Bergman (1955) fanns ännu när sockerbruket byggdes, rester av den "*gamla stadsgraven*" kvar i dammliknande fördjupningar (Bergman 1955:432).

Det har även framförts att 1467 års försvarsverk syns på en 1500-tals avbildning över slottet. I samband med Johan III:s byggnationer upprättades en så kallad schamplun (trämodell) över slottsanläggningen. Modellen gjordes sannolikt 1586 men kom att ritas av på 1600-talet. Modellen har inte bevarats men avritningen finns på Riksarkivet. På avbildningen syns en kanal som löper från söder mot norr och stranden. Denna kanal har ibland tolkats vara 1467 års försvarsverk (Svenskt biografiskt lexikon, Riksarkivet Handritade Kartverk, jfr Söderström 2000:215f; Bengtsson 1995).

Scamplunens syfte, att tjäna som underlag vid byggnationen, gör den till en svårbedömd källa. Hur platsen såg ut vid tidpunkten för modellens tillkomst och huruvida alla byggplaner kom att förverkligas är högst

Figur 6. Utsnitt ur rektifierad version av 1655 års karta över Vadstena. Pilen pekar på den markering/struktur som kan tolkas som 1467 års försvarsverk (LMS D121-1:1). Skala 1:6 000.

Figur 7. I samband med Johan III:s stora ombyggnad av Vadstena slott upprättades en så kallad perspektivschamplun. Skissen är sannolikt utförd år 1586 men finns bevarad i en 1600-tals kopia (Söderström 2000:316f). Till höger har, förutom bebyggelse invid Slottsgatan, en kanal (se pil) som löper i nord-sydlig riktning avbildats (Riksarkivet).

osäkert. Kanalen som syns på schamplunen har inte heller påträffats vid några arkeologiska undersökningar. I området för denna kanal (Övre Hamnparken och Nedre Hamnparken) har dock inga omfattande arkeologiska undersökningar gjorts (se *Tidigare arkeologiska undersökningar*).

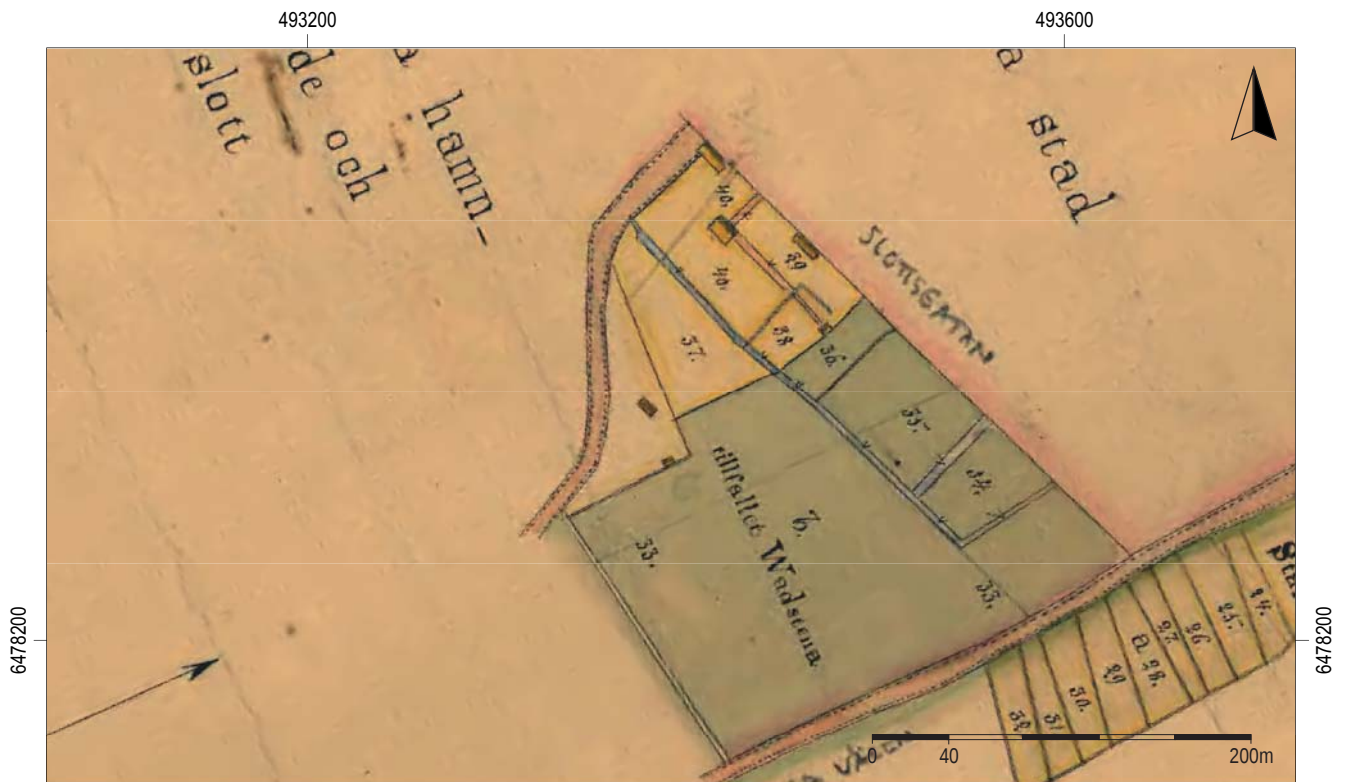
Ett argument som lyfts mot att avbildningen visar 1467 års försvarsverk är att delar av stadsdelen Sanden i sådant fall legat utanför försvarsanläggningen. Stadsdelen anlades under 1400-talets första hälft och att bygga en försvarsvall på 1470-/80-talet som inte inkluderat denna bebyggelse menar exempelvis Bengtsson (1995) som mindre troligt. Utifrån det historiska och det arkeologiska källmaterialet föreslog istället Hedvall (2002) att diket ska ha sneddat genom dagens kv Asylen, från Gropgatan i sydost till slottsområdet i nordväst (Hedvall m fl 2002:79).

Vidare brukar en detalj på 1655 års stadskarta (se fig 6) framhållas som utvisande rester efter diket. På kartan ses en markering/struktur i slottsträdgården (kv Asylen) som löper parallellt med Slottsgatan som viker av i ett 90-gradigt hörn mot den numera igenlagda Hallegatan (LMS D121-1:1). Det möjliga diket är ca 3,5-5,0 m brett. En öppning/övergång på diket finns i höjd med Knivsmedsgatan. I samband med senare

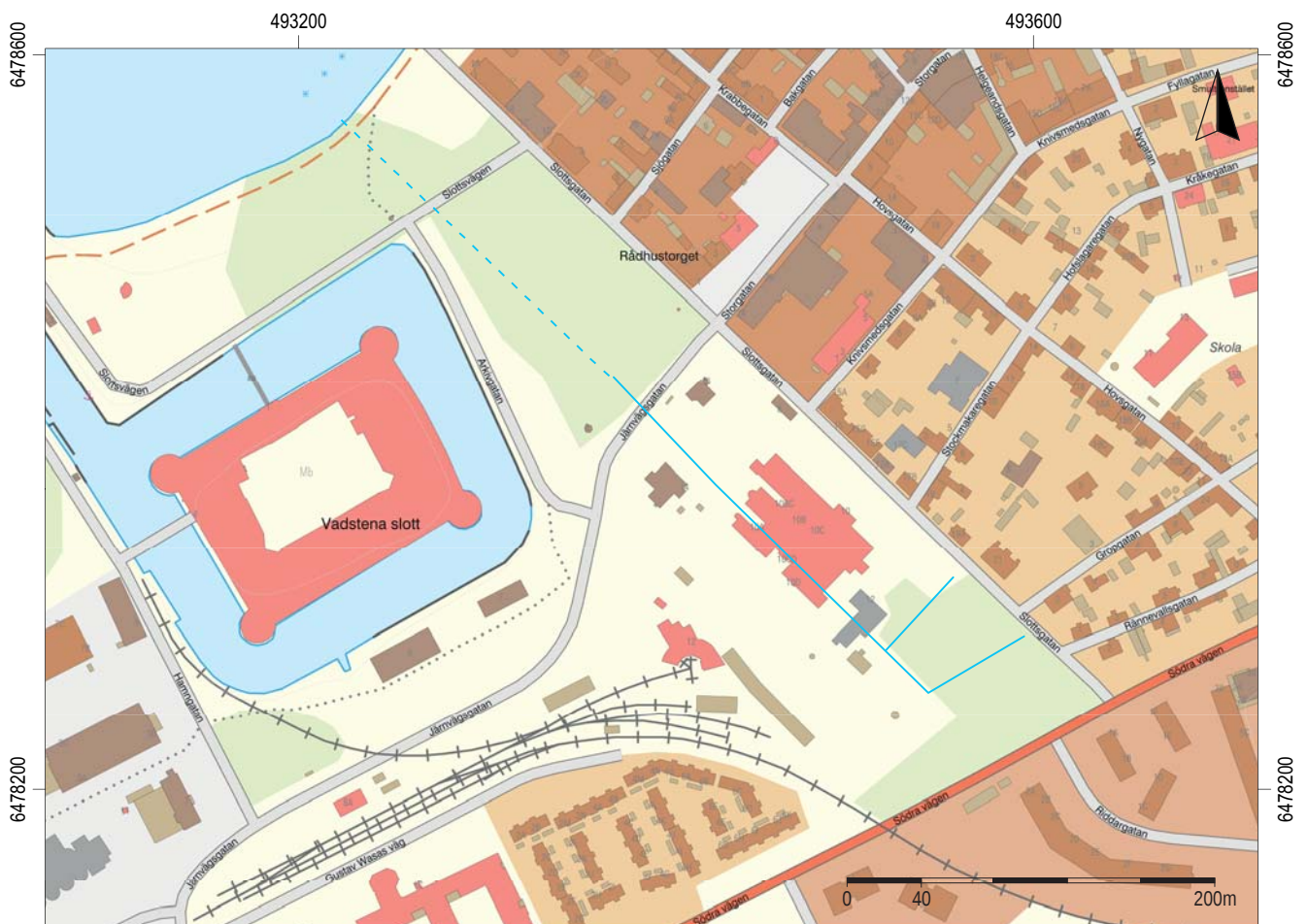
arkeologiska undersökningar i Slottsgatan, söder om Järnväggsgatan/Storgatan, har en tidigare ouppmärksam lantmäterikarta studerats (se fig 8). Kartan, som är upprättad i samband med ett ägobyte 1868, visar den före detta slottsträdgården (kv Asylen) innan området exploaterades på 1870-talet (LMM 0584k-16). På kartan finns samma struktur som syns på 1655 års karta. Det framgår tydligt att det rör sig om ett dike som är 3,5 m brett och löper parallellt med Slottsgatan (Karlsson 2020).

Utifrån ovanstående uppgifter kan man konstatera att kartornas diken sannolikt är samma diken som nämns i besiktningsprotokollet på 1720-talet och av komminister Kylander under slutet av samma sekel. Men huruvida det är rester efter 1467 års försvarsanläggning eller yngre diken, grävda på 1500- eller 1600-talen, är oklart. Dikets bredd talar för att det är rester efter en försvarsanläggning men hypotetiskt kan det likväl vara ett reglerat vattendrag eller diken för att avleda dagvatten (Karlsson 2020).

Hur eller om diket fortsatt norr om Järnväggsgatan framgår ej av 1868 års karta (Karlsson 2020). Men det är fullt möjligt (och rimligt?) att diket fortsatt även norrut, d v s inom dagens Övre Hamnparken och det aktuella exploateringsområdet (se vidare under *Syfte och frågeställningar*).

Figur 8. Karta upprättad 1868 i samband med ett ägoutbyte mellan Vadstena stad och Starby kungsladugård. Kartan visar bland annat hur området sydväst om Slottsgatan såg ut före sockerbruket (senare ombyggt till Asylen) uppfördes på 1870-talet (LMM Akt nr 0584K-16). Dikena på kartan är i stort sett identiska med de på 1655 års karta. Skala 1:4 000.

Figur 9. 1868 års diken markerade på dagens karta (blå heldragen linje) och dikets möjliga förlängning åt norr (streckad blå linje). Skala 1:4 000.

Tidigare arkeologiska undersökningar

Inom det aktuella området (Hamnparken) har få arkeologiska undersökningar gjorts. Samtliga har varit schaktningsövervakningar och majoriteten av dem har varit småskaliga.

Mest relevant för den aktuella undersökningen är en undersökning utförd 2000 i samband med att den nuvarande lekparken byggdes om. Därtill har en handfull undersökningar gjorts mellan 1991 och 2022. Undersökningarna är inprickade på figur 10.

Ombyggnation lekplatsen 2000

I samband med att lekplatsen byggdes om år 2000 utfördes en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Markingreppen hade påbörjats utan arkeologisk närvaro vilket försvårade tolkningen av de lämningar som framkom. Hedvall (2000b) konstaterar också att ett parti av eventuell stenläggning eller liknande frilagts i samband med "förstärkningsarbeten av befintliga lekställningar" och att dessa inte dokumenterades.

Figur 10. Tidigare utförda undersökningar i Övre Hamnparken och närliggande gator. Observera att de äldre schakten (1991-2006) är manuellt inprickade (d v s ej inmätta med totalstation eller GPS). Skala 1:1 000.

De mest välbevarade lämningarna bestod av en eller flera syllstensrad/er och en stenläggning. De förstnämnda hittades på ca 0,3-0,4 m djup i den nordöstra delen av lekplatsen. Stenläggningen påträffades på 0,8 m djup, ca fem meter söder om syllstensraden. I flera av schakten fanns också omrörda kulturlager och/eller påförda jordmassor. I ett av dessa lager påträffades ett mynt från 1864. I den södra delen av lekplatsen framkom också en stenansamling med oklar funktion på 0,3 m djup. Lämningarna dokumenterades och ska enligt rapporten kvarligga under lekutrustningen (Hedvall 2000b). De öppnade schakten har prickats in manuellt på kartor.

TV-kabel 1991

År 1991 gjordes en förundersökning, i form av antikvarisk kontroll, samband med grävning för en TV-kabel. (Rapporten finns inte att tillgå digitalt och därför följer nedan en mer detaljerad redogörelse för resultatet).

Schaktet var 0,3 m brett och enligt rapporten 0,3 m djupt ”i genomsnitt”. Men enligt de mer detaljerade beskrivningarna framgår att flera partier måste varit djupare. I parken gjordes flera observationer. Närmast Järnvägsgraven hittades två nivåer med stenpackningar (A1-A2). De hittades på ca 0,4 respektive 1,1 m djup. Den förstnämnda bestod av 0,3 m stora stenar och avgränsades av 0,6 m stora stenar som ”stack upp” i förhållande till stenpackningen. Den sistnämnda stenpackningen bestod av minst tre skift 0,2 m stora stenar i sandblandad mylla (Hedvall 1993). Lämningarna lämnas otolkade i rapporten. Utifrån beskrivningarna är det tänkbart att den första anläggningen är en stenläggning innanför eller utanför en syllstensrad. Den andra stenpackningen förefaller vara någon typ av fundament eller utfyllnadslager med rikligt med stenar.

Vid samma undersökning hittades ett murfundament (A3) samt en mur (A4). Lämningarna återfanns ca 30-40 m nordost om lekplatsen. Murfundamentet var en meter brett och bestod av minst två skift med natursten och ”kalkbrockor”. Den murade konstruktionen, som hittades på 0,15 m djup, var 1,3 m bred/lång och bestod av ”mursten och natursten” (Hedvall 1993). Några närmare tolkningar av lämningarna finns inte i rapporten.

Vid undersökningen hittades också raseringslager, en fint huggen ”byggnadssten” och ett remändebeslag av medeltida typ (Hedvall 1993).

Byte vattenledning 2004

I samband med ett byte av vattenledning mellan Slottsgatan och Övre Hamnparken har kulturlager dokumenterats. I parken var lagren mycket nedbrutna, sannolikt orsakat av trädrötter. Lämningarna i Slottsgatan var bättre bevarade och här fanns även rester efter gatu- och tomtmark (Karlsson 2022).

Fjärrvärme 2006

Vid grävning för fjärrvärmeledningar har lämningar påträffats i parkens sydvästra del, i anslutning till Arkivgatan. I parken hittades en stenläggning som tolkades som en gata i det medeltida gatunätet. Schaktet i Arkivgatan var betydligt djupare än inne i parken. Här sågs en stratigrafi med flera skikt kulturlager och en nivå med brandpåverkade lager. Orörd undergrund framkom först på drygt en meters djup (Romedahl & Sjöquist 2018).

Elledningar 2020 och 2022

År 2020 och 2022 lades nya elledningar ned i den sydöstra delen av parken, i området närmast Järnvägsgraven. Här har tjockare matjordslignande lager, sannolikt nedbrutna kultur- och/eller odlingslager, påträffats och dokumenterats (Hernqvist 2022; Karlsson i manus a).

Fjärrvärme 2020

I samband med schaktning för fjärrvärmeledning i Slottsgatan, dikt an Övre Hamnparken, har bebyggelselämningar påträffats från ca 0,4 m djup. Lämningarna bestod av stenläggningar, avfallsgropar, spisfundament, syllstensrader, trägolv och kulturlager. Två tydliga brandhorisonter sågs också inom hela sträckan (Karlsson i manus b).

Sammantaget pekar tidigare utförda undersökningar på att lämningarnas karaktär, komplexitet och bevarandegrad varierar mycket inom området. Tydligt är dock att det finns välbevarade bebyggelselämningar inom området.

Syfte och frågeställningar

Förundersökningens syfte var enligt Länsstyrelsens förfrågningsunderlag att fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt ta tillvara fornfynd. Resultaten ska kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning. Resultaten ska också kunna användas i företagarens planering.

Enligt muntliga uppgifter från sökande och Länsstyrelsen planerades ytan att övertäckas för att helt utesluta (alternativt minimera) markingrepp/skador i fornlämningen. Inför Länsstyrelsens provning om tillstånd fanns därmed ett uttalat önskemål att fokusera på fornlämningens bevarandegrad. Bevarandegraden har därför varit fokus på undersökningen och har styrt metodvalen.

Inför undersökningens syfte och det rådande kunskapsläget ställdes följande frågeställningar upp:

- Exploateringsområdet har varit lekplats i flera decennier. Det innebär att det grävts inom ytan vid flera olika tillfällen för olika fundament till lekställningar. Hur stora är dessa tidigare ingrepp? Hur välbevarade är fornlämningarna?
- Vad representerar de tidigare påträffade syllstensraderna och stenläggningarna i området? Från vilken tidsperiod är de?
- Finns det spår efter en kanal (försvarsverk) i området? I sådant fall, har den varit vattenfylld och till vilken tidsperiod hör den.

Metod

Tre större ytor togs upp med hjälp av grävmaskin. Schakten/ytorna öppnades främst i områden där många nya fundament skulle placeras. I syfte att minimera ingreppet i fornlämningen eftersträvades att undersöka lämningarna genom att tömma sentida nedgrävningar istället för att gräva nya "hål" i kulturlagren. Två mindre, djupare schakt togs även upp med maskin för att bedöma lämningarnas karaktär.

Fornlämningar som påträffades undersöktes och dokumenterades med hjälp av inmätning, beskrivning och fotografering. Schakten och lämningarna mättes

in med hjälp av RTK-GPS. För att dokumentera bevarandegraden mättes även sentida nedgrävningar och fundament in.

Inmätningar och undersökta kontexter har behandlats och registrerats i Intrasis. (Kontexterna presenteras i Bilaga 2). Området och lämningarna har också dokumenterats med hjälp av foto. Lämningarna har även fotograferats för fotogrammetrisk behandling. Ortofoto har tagits fram i AgiSoft Metashape som därefter rektifierats med hjälp av inmätta georeferenspunkter.

Sektionsritningar upprättades i skala 1:20, i syfte att dokumentera och synliggöra lämningarnas karaktär och stratigrafi (Bilaga 1).

Ursprungligen skulle även schakt öppnas upp direkt öster om lekplatsen där det enligt bifogade planeringsunderlag skulle planteras två nya träd. Vid undersökningstillfället visade det sig att träden redan var planterade.

Prover och analyser

Jordprover för makrofossil och organiskt material för ^{14}C -analys samlades in i relevanta kontexter. Syftet med makrofossilanalyserna var främst att belysa bevarandegrad (potential). Makrofossilanalyser kan också belysa frågeställningen om lämningarnas karaktär. ^{14}C -analyser har utförts på makrofossil eller djurben för att undvika material med hög egenålder. Makrofossilanalyser har genomförts av Jens Heimdahl, Arkeologerna, Statens historiska museer (Appendix 1). För ^{14}C -analysen har Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet, anlåtats (Appendix 2).

Ytor med bevarade fornlämningar täcktes med markduk innan schaktet återfylldes.

Fyndstrategi

Fynd samlades in från undersökta kontexter. Fynden har rengjorts och sedan registrerats i Intrasis (Bilaga 3). Djurben skulle endast samlas in i primära kontexter. Eftersom några sådana inte påträffades samlades inte djurben in. Fyndmaterial från 1800-talet och framåt noterades i fält men tillvaratogs ej. Acta Konserverings-Centrum AB anlåtades för konservering (Appendix 3).

Figur 11. Lekparken i Övre Hamnparken fotograferad i februari 2022. Mot sydost. Foto Linnea Hernqvist.

Figur 12. Schaktplan, översikt. Skala 1:300.

Resultat

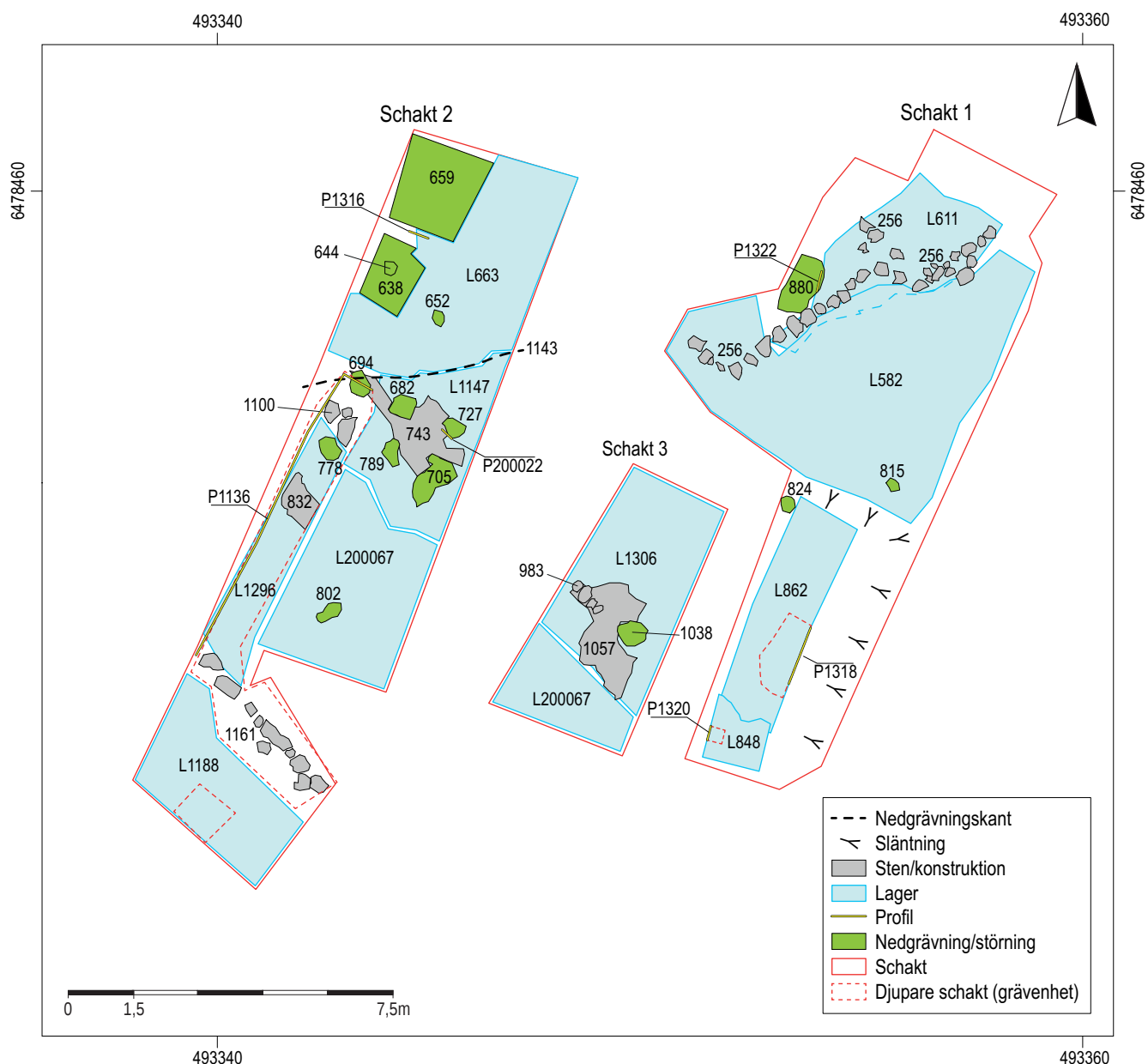
Totalt öppnades tre schakt/ytor vilka sammanlagt omfattade ca 150 m². Fornlämning, i form av kulturlager och konstruktioner, anträffades från och med 0,3-0,4 m djup under befintlig markyta. Lämningarna låg direkt under ett skikt sand. Sanden är påförd i modern tid som markmaterial på lekplatsen. I områdena fanns flera sentida nedgrävningar efter fundament för lekställningar, sandlådor m m. De har i varierande grad skadat fornlämningen. Trots dessa bedöms lämningarna vara välbevarade.

Schakt 1

Schakt 1 (OS230) var 15 m långt och som mest 7,55 m brett. Här dokumenterades syllstensrader, en stenlagd gata/gränd, en nedgrävning (möjligt dike) samt kulturlager. Lämningarna påträffades på ett djup från ca 0,3 m under dagens markyta.

Huslämningar

I schaktets norra del framkom syllstensrader (A256) som tolkas ha ingått i ett eller möjligen två hus. En stenrad löpte i nordost-sydvästlig riktning (7 m lång). I den norra delen var en "knyck" på stenraden, se figur 13. Möjligen kan det vara två olika syllkonstruktioner/

Figur 13. Schaktplan med lämningar och profiler markerade (Schakt 1-3). Skala 1:150.

Figur 14. Översiktsfoto över Schakt 1 med syllstensraden A256 i förgrunden. I bakgrunden, till vänster i bild, syns en del av schaktet som var djupare. Här har en sentida störning tömts på bärlager. Störningen bedöms vara ett av de tre schakt som togs upp för en gungställning år 2000 (jfr Hedvall 2000). I bakgrunden till höger i bild, öppnas Schakt 2 med hjälp av maskin. Mot söder. Foto Emma Karlsson, ÖM.

hus. I dess södra del var ett 90 gradigt hörn där raden anslöt till en nordväst-sydostlig stenrad (1,4 m lång). Stenarna mätte 0,14-0,40 m i diameter.

Syllstensraderna kunde inte avgränsas inom det upptagna schaktet och det är därför oklart hur stort huset/-en varit. Några golvnivåer eller andra konstruktionsdetaljer inne i byggnaden var inte heller synliga inom befintligt schaktdjup. Syllstenarna kvarligger under markduk.

Lämningen är densamma som framkom vid schaktningsövervakningen år 2000 (Hedvall, 2000). Utifrån kringliggande kulturlagers karaktär (se nedan) bedöms huset/en vara lämningar efter den avhysta bebyggelsen. Lämningen bör inte vara yngre än 1500-talet.

Figur 15. Mellan två av stenarna i syllstensraden hittades en fingerborg. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Stenlagd gata/gränd

Cirka tio meter söder om huslämningen fanns en mycket fragmenterad/gles stenläggning som var lagd i ett lager med sättsand (A848).

Stenläggningen tolkas ingå i en gata/gränd och hänger samman med de stenläggningar som även dokumenterades i Schakt 2 och Schakt 3. Stenläggningen bedöms vara densamma som påträffades vid schaktningsövervakningen år 2000. Det kunde dock noteras att stenarna i konstruktionen plockats bort i samband med att lekutrustningen uppfördes, trots att motsatsen beskrivs i rapporten (Hedvall 2000).

Konstruktionen påträffades på ca en meter djup, i ett sentida schakt (för lekutrustning). De överliggande kontexterna var därför redan bortschaktade. Intill stenläggningen öppnades en mindre provgrop upp med spade (se profil C1320). Här sågs att stenläggningen var placerad i ett 0,1 m tjockt lager med sättsand. Under denna var ett ca 0,3 m tjockt homogent kulturlager (L2). Därefter var sand som tolkades vara orörd undergrund.

Figur 16. Sättsandlager (A848) med en enstaka stenar bevarade från en stenläggning. Sett från ovan (den södra delen av schaktet är i bildens överkant). Foto Emma Karlsson, ÖM.

Möjligt dike

I samband med undersökningen gjordes inledningsvis ett par mindre provgropar för hand (med spade) för att bedöma kulturlagrens tjocklek. I ett av dessa hål var kulturlagren mycket tjocka och därför öppnades ett djupare schakt med hjälp av maskin.

I det provhål (grävenhet 1324) som gjordes framgick att kulturlagren fanns till ett djup om ca 1,7 m under dagens markyta (se profil C1318). På denna nivå framkom orörd undergrund och dessutom trängde grundvatten upp. Strax söder om provhålet, intill stenläggningen, och norr om (vid huset) var kulturlagrens tjocklek betydligt tunnare. Ovanstående förhållande tyder på att det finns en större nedgrävning i området mellan huset/-en och stenläggningen.

I nedgrävningen fanns totalt fem lager, från såväl bruknings- som destruktionsfasen (se profil C1318). De två stratigrafiskt äldsta lagren, som utgjordes av gul finsand/silt (L1) samt mörkbrun smetig silt med en del träfragment (L2), tolkas höra till dikets brukningstid. Den makroskopiska analysen av jordprov från L2 visade

Figur 17. Ett djupare provhål öppnades med maskin i den södra delen av Schakt 1. Mot botten av hålet framkom orörd undergrund och grundvatten trängde upp snabbt. Se profil 1318. Mot sydost. Foto Emma Karlsson, ÖM.

på innehåll av bl a fuktängsväxter och ogräs samt bärkärnor vilka tolkas komma från en fåhusnära boplatsmiljö. Nedgrävningen tolkades inledningsvis som ett möjligt äldre försvarsdike eller ett reglerat vattendrag.

I jordprovet fanns det dock inga indikationer på att diket/fåran stått vattenfylld (med stillastående vatten) någon längre tid. Heimdahl menar istället att materialets sammansättning ger intryck av att vara tillfört från omgivande miljö. Eftersom materialet är förhållandevis enhetligt och verkar spegla en typ av kulturpåverkad miljö, kan detta tala för att nedgrävningen är skapad av människor i en boplatss- eller stadsmiljö, snarare än av naturen. Se Appendix 1.

Starrfrukt från det möjliga dikets bottenfyllning (L2) har daterats med hjälp av ^{14}C -analys till 1301-1406 e Kr (Ua-78881, 2 sigma), se Appendix 2. De tre fyllnadslager som hör till dikets destruktion utgjordes av bl a homogen lerig sand, kalkbruk, tegelkross och sandig lera. Kontaktytorna mellan de olika lagren var otydliga. Detta kan tala för att diket fyllts igenom inom en kort tidsrymd.

Nedgrävningens funktion är alltså inte helt klarlagd men möjligen rör det sig om ett större (ej vattenfyllt) dike. Dikets nedgrävningskanter/begränsning kunde inte ses inom det befintliga schaktdjupet men genom sondering, med hjälp av jordsond, kunde en möjlig utbredning fastställas (se figur 17).

Kulturlager

Det yngsta kulturlagret (A 572) påträffades på ett djup om ca 0,35 m under dagens markyta. Lagret utgjordes av kompakt och homogen gråbrun och siltig sand. Lagret innehöll ett fåtal djurben, enstaka kalkbruk, kol och småsten samt måttligt med tegelkross och låg stratigrafiskt över A611.

Lager A611 bestod av brun, grusig och kompakt sand i vilken det fanns inslag av kol, kalkbruk och tegelkross. Det låg i huvudsak koncentrerat till syllarna A256 och tolkas preliminärt som rester efter rasering. Från detta lager tillvaratogs skärvor av yngre rödgods samt en skärva tunt stengods. Tidsmässigt placerar sig keramiken i ca 1500-1600-tal. Såväl lager A572 som A611 kvarligger under markduk.

Schakt 2

Schakt 2 (OS738) var drygt 16 m långt och 4 m brett. Här dokumenterades kulturlager, en stenlagd gata/gränd samt ett dike. Kulturlagren började på en nivå om ca 0,2 m under dagens markyta. I schaktet dokumenterades också ett flertal störningar i form av hål efter de fundament som burit upp lekplatsens gungor, klätterställningar m m.

Figur 18. Översiktsbild Schakt 2. I förgrunden syns en av de yngre nedgrävningarna (A659) som tömts i syfte att undersöka kulturlagrens tjocklek. Mot sydväst. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Stenlagd gata/gränd

Stenläggning A743 hade en utbredning på ca 3 x 1 m och utgjordes av stenar med en storlek på 0,07-0,18 m, lagda i ett lager med vit finsand (se profil C1136). I allmänhet var stenarna tätt lagda men ställvis var konstruktionen fragmentariskt bevarad och stenarna bortplockade.

I området för stenläggningen var flera sentida stolphål med stenskonning med storgatsten. Stolparna sammanfaller med läget för en klätterställning som funnits på platsen.

Anläggningen täcktes av ett tunt kulturlager (se profil C1136 mot N). Konstruktionen togs inte fram i sin helhet men dess utbredning kunde fastställas genom observationer i olika profiler.

Konstruktionens läge och riktning sammanfaller relativt väl med stenläggningarna i Schakt 1 och Schakt 3, se figur 14. Stenläggningarna i de tre olika schakten har tolkats vara en och samma stenlagda gata/gränd.

Försvarsdike

Strax söder om stenläggningen noterades det (med hjälp av jordsond) att kulturlagrets/-ens tjocklek ökade mycket kraftigt. Läget för de tjocka lagren överensstämde med tidigare föreslaget läge för stadens medeltida försvarsdiken (se *Arkeologisk bakgrund*, figur 9). Därför öppnades ett djupare schakt om 8 x 1 m upp med hjälp av maskin.

I djupschaktet påträffades en stor nedgrävning vars kanter var förstärkta med stora stenar (A1100 och A1161). Nedgrävningen/konstruktionen tolkas som ett dike som korsas på bredden av schaktet. Diket var 6 m brett. Dess botten gick inte att fastställa vid undersökningen på grund av uppträngande grundvatten. Nedgrävningen har varit minst 1,3 m under dagens markyta (se profil C1136, 2 m), vilket motsvarar ca 0,9 m från den samtida markytan. Uppskattningsvis har diket varit max 1,3-1,4 m djupt.

I diket dokumenterades sju fyllnadslager, se profil C1136. Dikets yngsta fyllnadslager bestod av grusiga lager av sentida karaktär (L3, L4). Centralt i fyllningen var också en stenkonzentration som tolkats som ett

Figur 19. Stenläggning A743. I den östra delen av schaktet var stenläggningen mest blottlagd men den kunde iaktas inom hela schaktets bredd. Mot väster. Foto Emma Karlsson, ÖM.

sentida stensatt dike (A832). En möjlighet är att det delvis återfyllda diket funnits kvar i området som en topografisk svacka (se beskrivningen om ”dammliknande fördjupningar” i *Arkeologisk bakgrund*).

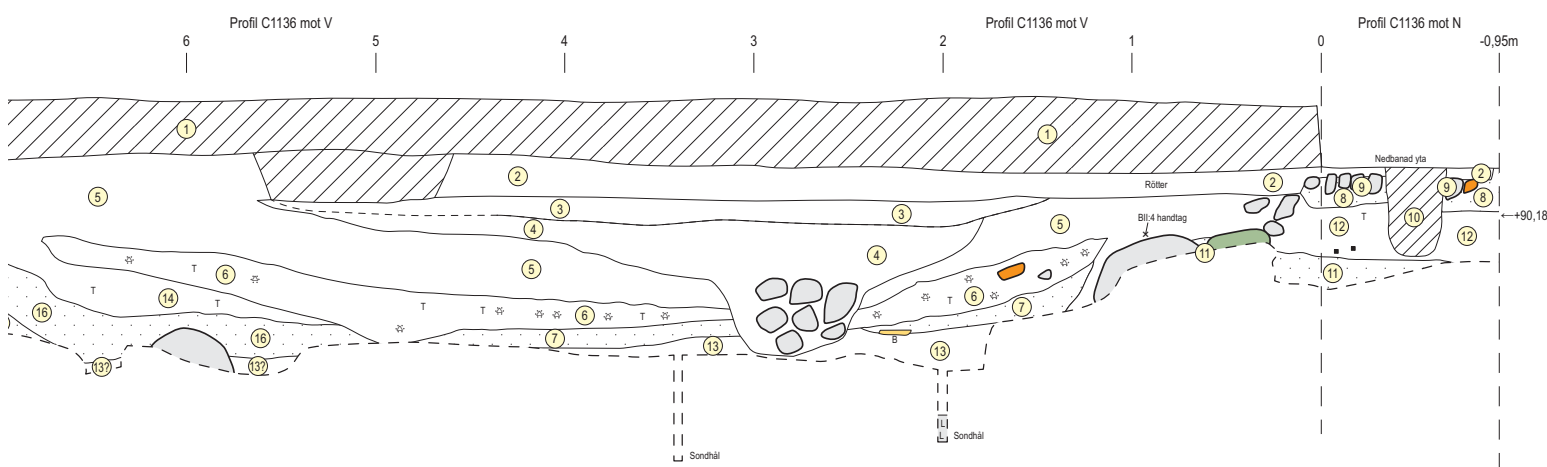
Den makroskopiska analysen av det stratigrafiskt äldsta påträffade lagret (L13) visade bland annat på innehåll av träkol, brända och obrända djurben, fiskfjäll och förkolnad säd. Denna sammansättning påminner mycket om den man kan finna i spirsaseringar från medeltid och tidigmodern tid (se Appendix 1). En skalkornskärna från lagret kunde med hjälp av ^{14}C -analys dateras till 1449-1631 e Kr (Ua-78880, 2 sigma). Fyndmaterialet i diket utgjordes av slagg (bottenskalor), bearbetad kalksten, enkupigt taktegel samt skärvar från yngre rödgodskärl. I det stratigrafiskt äldsta lagret (L13) påträffades enstaka keramikskärvar. De bedöms vara äldre än 1700-tal.

Diket tolkas på goda grunder vara en del av stadens försvarsverk (se *Arkeologisk bakgrund*). Dateringen visar att det kan röra sig om 1467 års dike. Även diketets bredd (6 m) stödjer denna tolkning – samtida källor anger att 1467 års försvarsdike skulle vara 10 alnar (6 m) brett. Men hypotetiskt kan det även vara en yngre anläggning. Det finns även källor som tyder på att Gustav Vasa lät initiera ett försvarsverk på 1540-talet. Huruvida man då grävde ett nytt dike eller om man byggde om det gamla framgår inte av det historiska källmaterialet. Det finns inte några arkeologiska lämningar som kopplats till en sådan anläggning (se Karlsson 2020).

Det påträffade försvarsdiket i Schakt 2 är inte detsamma som nedgrävningen i Schakt 1. Den ”stensansamling” som påträffades år 2000 är med största sannolikhet del av diket sydvästra stenskoning (Hedvall 2000).

Figur 21. Ett djupare schakt togs upp längsmed schaktets västra kant (se profil 1136, figur 13). Här framkom ett sex meter brett dike. I bildens förgrund syns nedgrävningens stenförstärkta norra kant. På grund av uppträngande grundvatten kunde inte anläggningens botten nås. Mot söder. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 20. Utsnitt av profil C1136 över försvarsdiken. Mot nordväst. Skala 1:40.

Lager

I schaktet dokumenterades två lagerkontexter där det stratigrafiskt yngsta (A663) framkom på 0,2 m under dagens markyta. Lagret utgjordes av mörk sandig mylla, något "blomjordsliknande". Den äldre lagerkontexten (A1147) låg stratigrafiskt över ovan beskrivna stenlagda gata/gränd, och utgjordes av brun sandig silt som innehöll enstaka djurben.

Lagerbilden dokumenterades också i två profiler och två mindre provhål som öppnades med maskin. De förstnämnda upprättades i två recenta störningar som tömts på dess moderna fyllning. De låg i schaktets norra och centrala delar. I den norra delen (A659, C1316) är kulturlagren totalt 0,8 m fördelat på fyra kulturlager (se profilritning). Utifrån lagrens tjocklek och karaktär tycks det röra sig om planeringslager och/eller odlingslager samt en nivå med brandpåverkat material.

I de centrala delarna av schaktet (A727, C200022), vid den beskrivna stenläggningen, var kulturlagren 0,5 m tjocka fördelat på två nivåer med renare sand (sättsand) och två lager med gråbrun siltig sand.

Söder om försvarsdiket dokumenterades lager A1188. Lagret som framkom på ett djup om ca 0,3 m, under moderna fyllnadsmassor, utgjordes av heterogen, flammig gråbrun sand. Lagret gav ett sentida intryck. Ett provhål togs upp i lagret, mot den södra

schaktkanten. Under lager 1188 följde ett 0,6 m tjockt helt ostratifierat (homogent) grått matjordslager – till synes utan inslag av t ex kol, djurben etc på ett djup om 0,8 m under dagens markyta. Det ostratifierade lagret i provgropen tolkas preliminärt som ett påfört planeringslager.

Schakt 3

Schakt 3 (OS1053) var 6 m långt och ca 3 m brett. Här dokumenterades ett kulturlager samt en stenlagd gata/gränd.

Stenlagd gata/gränd

Stenläggningen (A983/A1057) hade en utbredning på ca 2 x 2 m och framkom på samma djup, ca 0,37 m under dagens markyta, som stenläggning A743 i Schakt 2. I denna etapp av den stenlagda gatan/gränden låg fyra 0,2-0,3 m stora stenar på en rad med nordvästlig-sydöstlig orientering. Stenläggning fanns på ömse sidor om stenraden.

Ovan stenläggningen var moderna fyllnadsmassor. Eventuellt överliggande kulturlager har schaktats bort i samband med lekplatsens anläggande.

Figur 22. I Schakt 3 hittades en stenlagd gata/gränd. Delar av stenläggningen ruckades i samband med schaktningen. Stenarna låg direkt under den påförda "lekplats-sanden" och har sannolikt även skadats vid tidigare schaktningsarbeten i området. Mot öster. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Värt att notera är att den stenlagda gatan/gränden tycks ligga parallellt med försvarsdiket i Schakt 2. I profil (C1136, Schakt 2) syns också att stenläggningen inte överlagrar dikesfyllningen. Likaså tycks stenläggningen förhålla sig rumsligt till den norra nedgrävningen i Schakt 1 (möjliga diket).

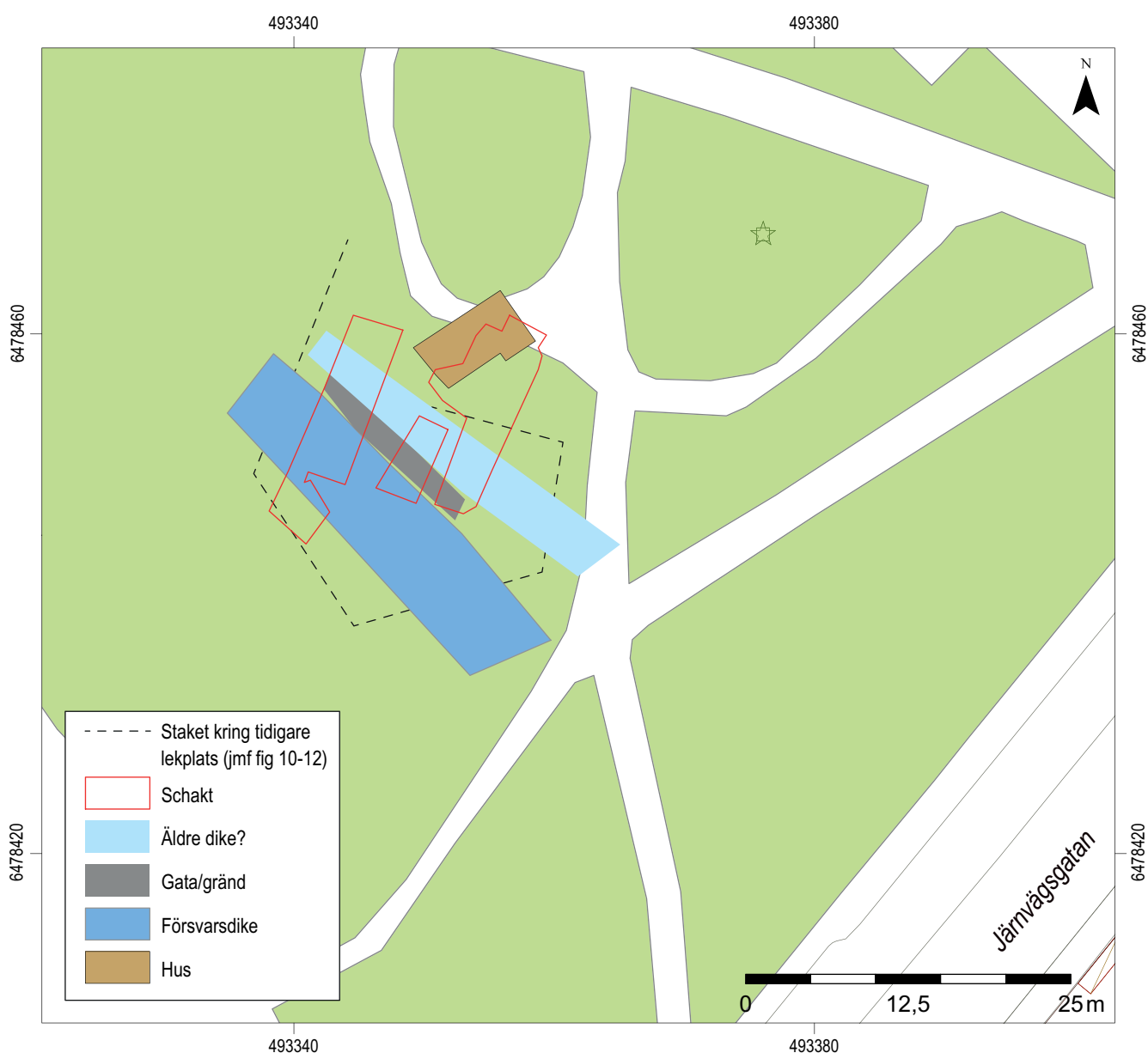
Ovanstående förhållanden tyder på att antingen har gatan/gränden grävts sönder vid anläggandet av de två diken eller så har man anpassat gatan/grändens utbredning efter diken när den anlades. Vilken tolkning som är korrekt har inte gått att få fram inom ramen för aktuell undersökning men är något att klarlägga i samband med ytterligare undersökningar.

Lager

En lagerkontext dokumenterades (A1306) som utgjordes av grå siltig sand. Lagret låg stratigrafiskt under stenläggningen.

Slutsatser och måluppfyllelse

Förundersökningen visar att exploateringsområdet innehåller välbevarade bebyggelse lämningar i form av ett eller flera hus och en gata/gränd. Vidare hittades en sex meter bred nedgrävning vilken sannolikhet är spår efter ett försvarsdike. Inom ytan fanns även spår efter ytterligare en djupare nedgrävning, möjligen ett äldre försvarsdike eller ett reglerat vattendrag. Lämningarna

Figur 23. Översiktsplan med lämningarnas sannolika utbredning inom exploateringsområdet. Husets storlek är endast hypotetiskt för att illustrera dess läge. Skala 1:500.

påträffades direkt under den påförda sanden på lekplatsen samt i botten av tidigare upptagna schakt (för lekställningar).

Utifrån ¹⁴C-analyser, stratigrafi, historiskt källmaterial och dagens arkeologiska kunskapsläge bedöms samtliga lämningar vara rester efter den medeltida stadsdelen Sanden som tvångsinlöstes vid byggnationen av Vadstena slott. Möjligtvis kan försvarsdiket vara från 1540-talet men det mesta tyder på att det är 1467 års försvarsverk som påträffats. Diket tycks ha fyllts igen vid minst två tillfällen, de äldsta skikten under 1500- och/eller 1600-talen, och en (eller flera gånger) i relativt sen tid (antagligen 1800-talet).

Vid förundersökningen gjordes mycket små nya ingrepp i kulturlagren. Istället tömdes äldre schakt och störningar och ett par mindre ”provhål” togs upp. Därtill undersöktes kulturlagrens tjocklek delvis med jordsond. Dessa visade att stratigrafien innehåller relativt få skikt med kulturlager och lagrens totala mäktighet är ca 0,5-0,8 m (med undantag för de fyllda dikena).

Eftersom kulturlagren inte undersöktes/togs bort i större omfattning är det oklart hur omfattande kulturlagrens fyndmaterial är. Man kan däremot konstatera att de igenlagda dikena mycket väl kan innehålla välbevarat avfall och föremål i organiskt material (trä, läder osv). Bevarandeförhållandena är mycket bra i denna fuktiga, syrefria miljö. Vad gäller det presumtiva fyndmaterialets kvantitet och karaktär kan paralleller sannolikt göras med fyndmaterialet i kv Sanden (Hedvall 2002).

Inom de upptagna ytorna finns en mängd stora och små sentida nedgrävningar som skadat lämningarna. Men tack vare de större undersökningsytorna kan även de fragmentariskt bevarade lämningarna sättas samman. Dikenas karaktär, datering och relation till bebyggelseämningarna är exempel på ämnen att utforska vidare vid en framtida undersökning.

Referenser

- Bergman, S. 1955. *Seklernas Vadstena*. Vadstena.
- Bengtsson, C. 1995. *Vadstena i mitt hjärta*. Föreningen Gamla Vadstena Småskrifter serie nr 40. Motala.
- Eekboom, J. 1979. Beskrivning till 1705 års karta över Vadstena. Källor till Vadstenas historia Nr 1 1979. Föreningen Gamla Vadstena. Småskriftserie.
- Hasselmo, M. 1982. Vadstena. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport. *Medeltidsstaden* 36. Stockholm.
- Hedvall, R. 1993. *Kv Asylen m fl*. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. UV Linköping 1993.
- Hedvall, R. (red) 2000a. *Stadsgårdar i den senmedeltida stadsdelen Sanden, Vadstena*. Riksantikvarieämbetet UV Öst. Rapport 2000:26.
- Hedvall, R. 2000b. *Kv Slottsparken*. Riksantikvarieämbetet UV Öst. Rapport 2000:50.
- Hedvall, R m fl (red). 2002. *Arkeologi i Vadstena – Nya resultat med utgångspunkt i undersökningarna i stadsdelen Sanden*. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar Skrifter 46. Linköping.
- Hellström, S. 2000. Makten över staden. I: Söderström (red). *600 år i Vadstena. Vadstena stads historia från äldsta tider till år 2000*. Västervik.
- Hernqvist, L. 2022. *Ny elkabel till Slottsparken*. Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2022:4.
- Karlsson, E. 2020. *Medeltida bebyggelseämningar i Slottsgatan*. Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2020:9.
- Karlsson, E. 2021. *Stadens grop vid Komministergården*. Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2020:14.
- Karlsson, E. 2022. *Kulturlager i Slottsgatan och Slottsparken*. Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2022:57.
- Karlsson, E. I manus a. (Omgestaltning Rådhusorget). Östergötlands museum. 431-14444-19.
- Karlsson, E. I manus b. (Fjärrvärme i Slottsgatan.) Östergötlands museum. 431-6979-2020.
- Lindgren-Hertz, L. 1999. *Stadens Grop vid Gropgatan*. Arkeologisk förundersökning. Kv Båtsmannen 5. Fornlämning nr 28, Vadstena, Östergötland. Östergötlands länsmuseum.

Magnusson, M & Modén, E. 2009. *Grävningar runt korsningen Hovsgatan - Gropgatan. Schaktning för VA- och dagvattenledningar*. Östergötlands länsmuseum. Avdelningen för arkeologi. Rapport 2009:91.

Romedahl, H & Sjöquist, M. 2018. *Flera fjärrvärmeschakt i Vadstena stad*. Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2018:7.

Romedahl i manus. (Nytt hus på Komministern 13) Lst dnr 431-17343-2022.

Stenvall, J. 2004. *Befästningsverk och 1600-tal i kv Båtsmannen 20*. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Öst 2004:64.

Svenskt biografiskt lexikon (SBL). Arent de Roy. Arkitekt. Band 11 (1945), sida 132. Biografi (Riksarkivets hemsida. 2022-05-23).

Söderström, G (red). 2000. *600 år i Vadstena. Vadstena stads historia från äldsta tider till år 2000*. Västervik.

Westling, C & Hagård, A-L. *Människor och byggnader vid Rådhusorget och Krabbegatan*. Föreningen Gamla Vadstena småskrift nr 60. Vadstena.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

Akt nr D121-1:d8:15. Upprättad år 1642. Vadstena stad. Östergötlands län.

Akt nr D121-1:4. Upprättad år 1705. Vadstena stad. Östergötlands län.

Akt nr A24:130. 1705. Beskrivning till 1705 års kartor (D121-1:3).

Akt nr D121-1:4. Upprättad år 1705. Vadstena stad. Östergötlands län.

Akt nr D121-1:1. Stadsplan, Vadstena stad, Östergötlands län. (Lantmäteriet anger inte vilket år kartan är upprättad. I boken "Vadstena 600 år" anges dock att kartan är från år 1655. Förf. anm.)

Lantmäterimyndighetens arkiv (LMM)

Akt nr 05-vad-77. Upprättad 1898. Stadsplan. Vadstena stad. Östergötlands län.

Akt nr 0584K-16. Upprättad 1868. Ägoutbyte Vadstena stad och Starby kungsladugård. Östergötlands län.

Riksarkivet

Handritade Kartverk. Band 11: Svenska planteboken (Örnehufvud) 6. Wadtstena Slotts Planta. 162-? – 163-?

Appendix 1. Makrofossilanalys

Makroskopisk analys av jordprover från Slottsparken, Vadstena

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2023-05-04

Bakgrund

Under den arkeologiska undersökningen vid Lekplats Slottsparken (ÖM Dnr 0028/22) insamlades två jordprover (1 och 2) för makroskopisk analys med fokus på växtrester. Prov 1 insamlades från en äldre fyllning i vad som antas vara stadsdiket från 1467, och provet motsvarar en äldre destruktion, men kan innehålla spår av bruksfasen. Prov 2 insamlades från bottenlagret av en större nedgrävning, likt stadsdiket men det kan också röra sig om ett vattendrag. Syftet med analysen var dels att undersöka vad de provtagna enheterna representerar i fråga om natur- och kulturmiljö, dels att välja ut material med kort egenålder lämpligt för ^{14}C -datering.

Metod

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen. Inkomna till laboratoriet mättes provernas volym, varefter de preparerades genom flotation enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och våtsiktades i siktar med minsta maskstorlek 0,25 mm. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 6–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts. Fröer och frukter har räknats till antal.

Analysresultat

I tabellen har den del av det fragmenterade materialet som inte är fröer och frukter kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st.) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar.

Slottsparken Vadstena			Prov	1	2
			L	13	2
				A 1296	Profil 1318
			Kontext	Stadsdike	Nedgrävn/dike(?)
			Analyserad vol. I	2	1,9
			Preliminär datering	1470-tal	Senmedeltid
	Förkolnade växter	Träkol	•••		
	Oförkolnade växter	Träflis	••		•••
	Köksavfall	Däggdjurs- och fågelben	••		
		Brända benfragment	•		
		Fiskfjäll och fiskben	••		•
		Abborrfjäl	••		
	Övrigt	Tegel & kalkbruk	•••		
Oörkolnade fröer frukter					
Äng	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -type			40
	Småsäv (ospec.)	<i>Eleocharis/Scirpus</i> spp.			5
	Ängsruta	<i>Thalictrum flavum</i>			1
Ogräs	Gatmålla	<i>Atriplex patula</i>			1
	Svinmålla	<i>Chenopodium album</i> -type	1		13
	Revormstörel	<i>Euphorbia helioscopia</i>			1
Bär	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>			7
Förkolnade fröer frukter					
Äng	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -type	1		
Ogräs	Snärjmåra	<i>Galium aparine</i>	1		
Odlat	Havre	<i>Avena</i> cf. <i>sativa</i>	2		
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>	3		
	Brödvete	<i>Triticum aestivum</i>	1		

Diskussion

Det provtagna materialet var olika till bevarandegrad, innehåll och kontext och diskuteras därför separat.

Prov 1: Fyllnad i stadsdike

Sammansättningen av materialet från fyllnaden i stadsdiket påminner starkt om den man finner i medeltida eller tidigmoderna spirsraseringar. En dominans av tegel och kalkbruk samt en stor mängd träkol, och därtill brända och obrända benfragment, fiskfjäll och förkolnad säd. Bland benen fanns också stora bitar och tänder från svin. Sammansättningen av säd är förhållandevis normal för tid och plats.

Eftersom det rör sig om fyllnader i diket som per definition omlagrats är det svårt att närmare tolka kontexten, men med tanke på att det också förekommer stora benbitar är det rimligt att tolka materialet som blandat från olika ursprungskontexter.

Från detta prov plockade en skalkornskärna ut för datering. Kärnans ålder är naturligtvis äldre än igenfyllningen, men dateringen kan ändå ge ytterligare en ledtråd om vilken typ av material som använts vid igenfyllnaden av stadsdiket.

Prov 2: Bottenlager i nedgrävning/dike/vattendrag

Bottensedimentet i denna svacka dominerades av träflis och grova rottrådar från sentida flora som trängt ner djupt och bidragit till nedbrytning, men inte verkar ha lett till att annat yngre material rörts ner. Alla fröer som påträffades föreföll tillhöra en äldre floramiljö. Sammansättningen av frömaterialet

erinrar snarast om en näringsrik fähusnära boplatsmiljö. Rikligt med fuktängsväxter (ofta representerande stalldynga) och näringskrävande ogräs (lokalfloa), samt bärkärnor (här hallon) som kan komma från mänsklig latrin – ett material som ofta hanterats tillsammans med stalldyngan.

Materialets sammansättning ger snarast intryck av att vara nedspolat från omgivande miljö, snarare än att ha bildats i själva diket/fåran. Möjligheten finns att starrfrukterna representerar en starrvegetation i botten, men detta borde i så fall ha bildat en torvig rotfilt med starrrötter, vilket det inte syns några spår av. Den rika förekomsten av träflis och träkol talar snarare för det förstnämnda alternativet. Det finns inga spår av att diket/fåran stått vattenfylld någon längre tid. Om den bildats av ett naturligt vattendrag så rör det sig inte om ett permanent sådant, utan snarare om en erosionsfåra i en sluttning som bildats av smältvatten eller likande. Eftersom materialet är förhållandevis enhetligt och verkar spegla en typ av kulturpåverkad miljö, kan detta tala för att nedgrävningen är skapad av människor i en boplats- eller stadsmiljö, snarare än av naturen.

För datering valdes starrfrukterna vilka bör vara av ungefär samma ålder och datera den tid diket/fåran stått öppen och materialet avsats.

Referenser

- Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571–590

Appendix 2. ^{14}C -analys

Uppsala 2023-06-20

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Emma Karlsson
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av makrofossiler från Slottsparken, Vadstena, Östergötland. (p 5212)

Förbehandling av makrofossiler:

- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-78880	PM1 (Lager 13)	-24,7	378 ± 29
Ua-78881	PM2 (Lager 2)	-27,5	602 ± 30

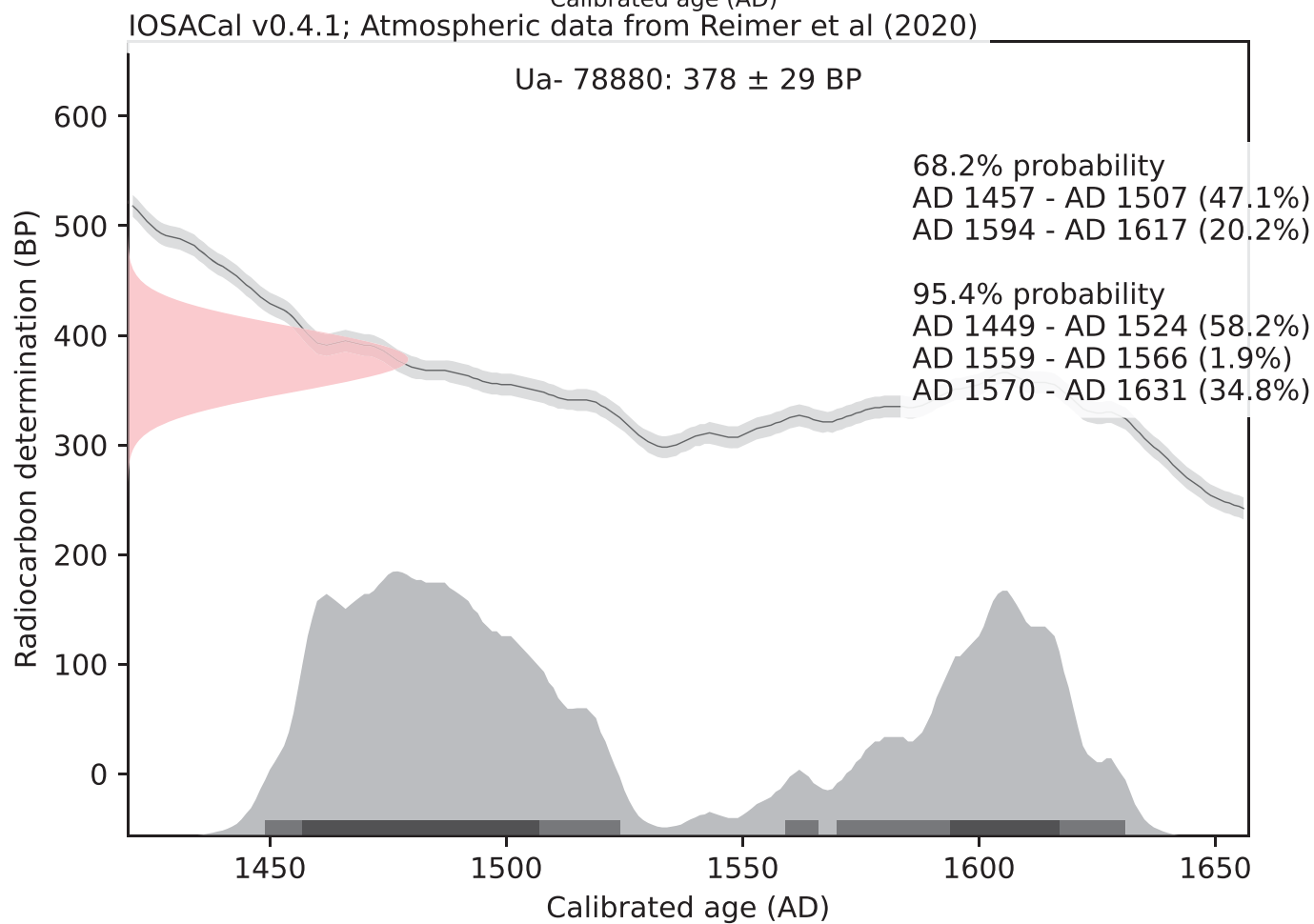
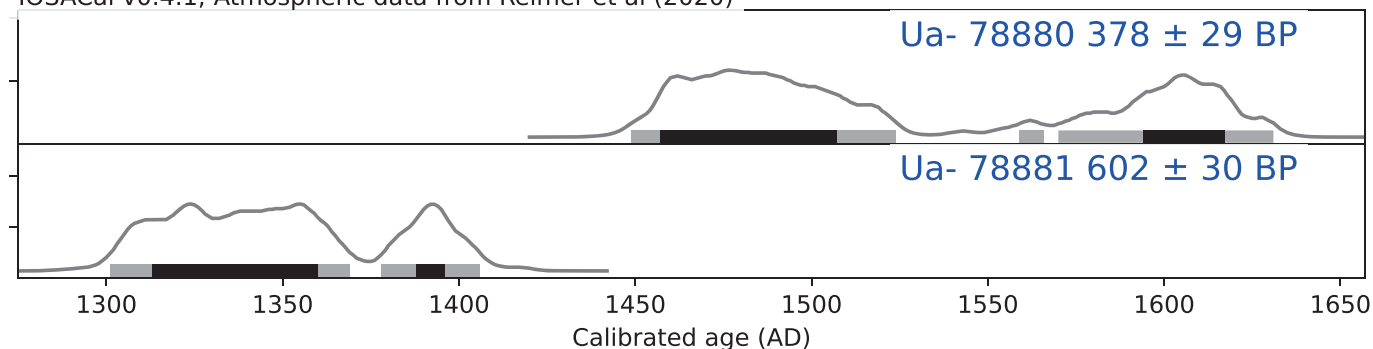
Med vänliga hälsningar

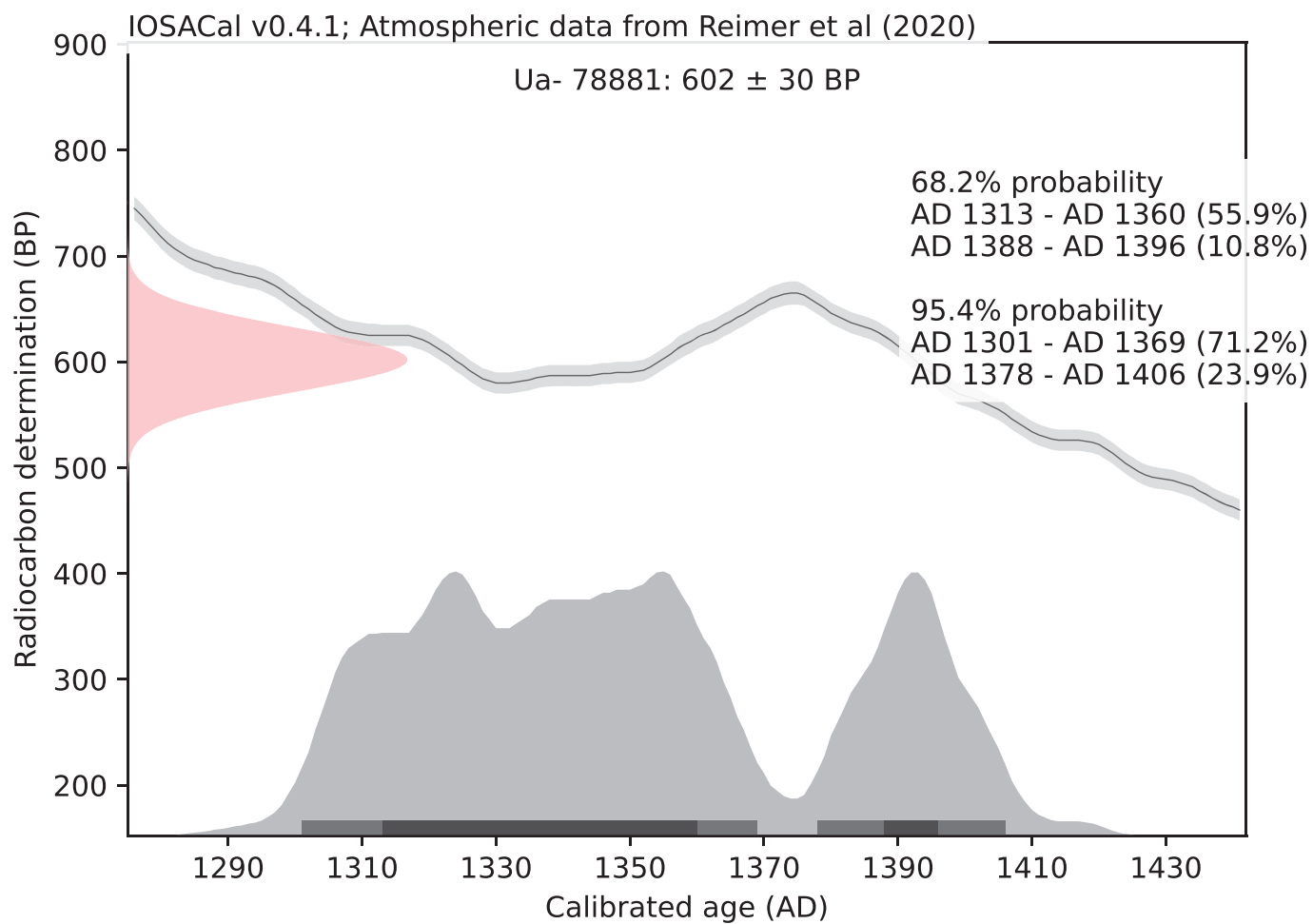
Melanie Melanie Mucke
2023.06.21
Mucke 11:15:49 +02'00'

Melanie Mucke/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Appendix 3. Konserveringsrapport

2023-04-28

Konserveringsrapport

KonserveringsCentrum AB

Föremål/Sakord

Fingerborg

Föremålsnummer Fnr. 11

Kontext Slottsparken, Vadstena, Ög.

Konservator Katarina Lampel
E-post: katarina.lampel@actakonservering.se
Telefon: 070-731 89 9

Beskrivning och tillstånd

Fingerborg av kopparlegering. Fingerborgen har en dekorrand längs nederkanten. Fingerborgen är intakt. Höjd; 15 mm, diameter; 19 mm, dekorrandens bredd; 4 mm.

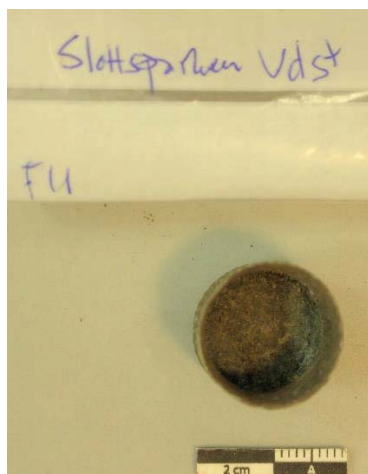
Metallytan är lite sliten, speciellt i nederkanten. Fingerborgen hade torkad jord i alla små fördjupningar på ytan. Även insidan var täckt av torkad jord.

Konserveringsåtgärder

Den torkade jorden togs bort med skalpell, bambusticka och nål. Även gethårstrissa på handstycke användes för att få bort jorden. Därefter rengjordes den med etanol på bomullstops. Ytan konsoliderades med Paraloid B 72, 10 % i aceton/etanol.

Före konservering

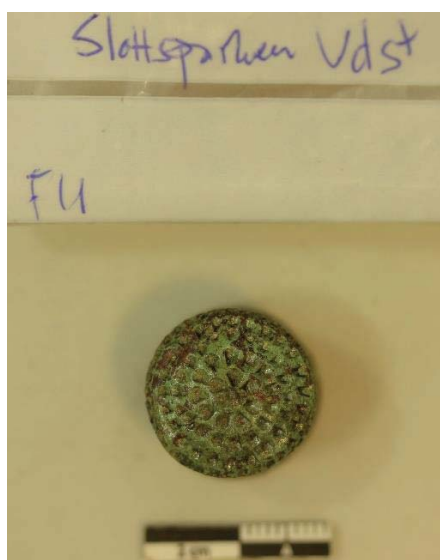
Före konservering

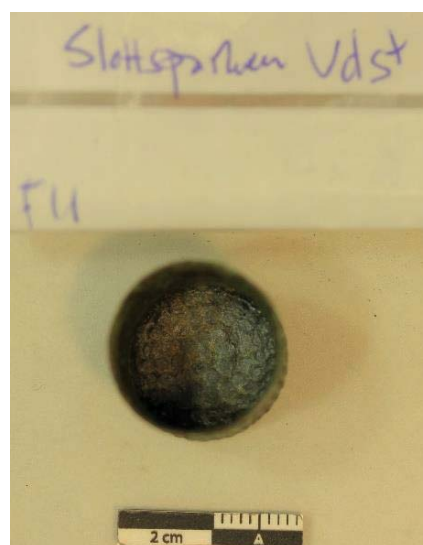
Före konservering

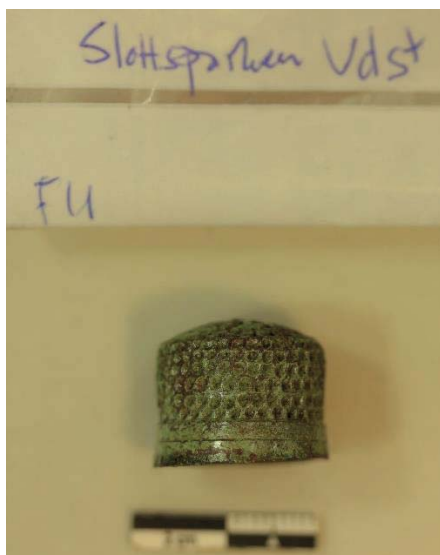
Före konservering

Efter konservering

Efter konservering

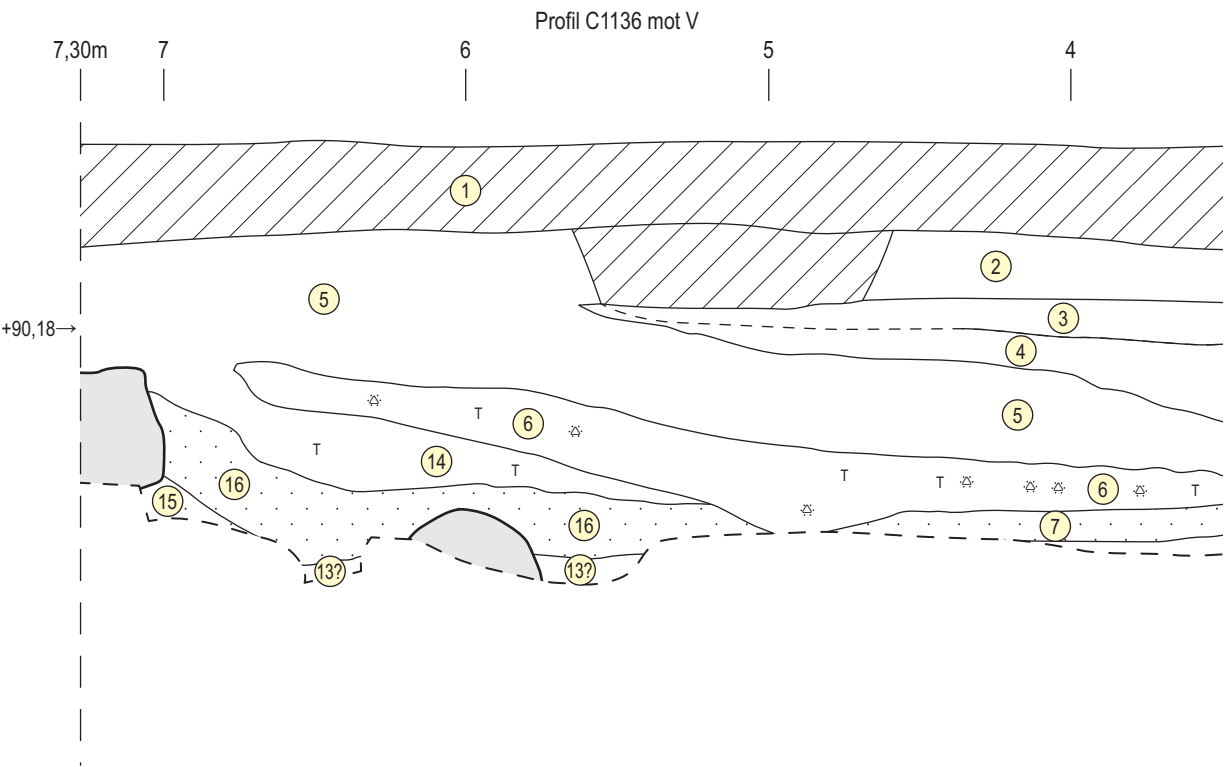

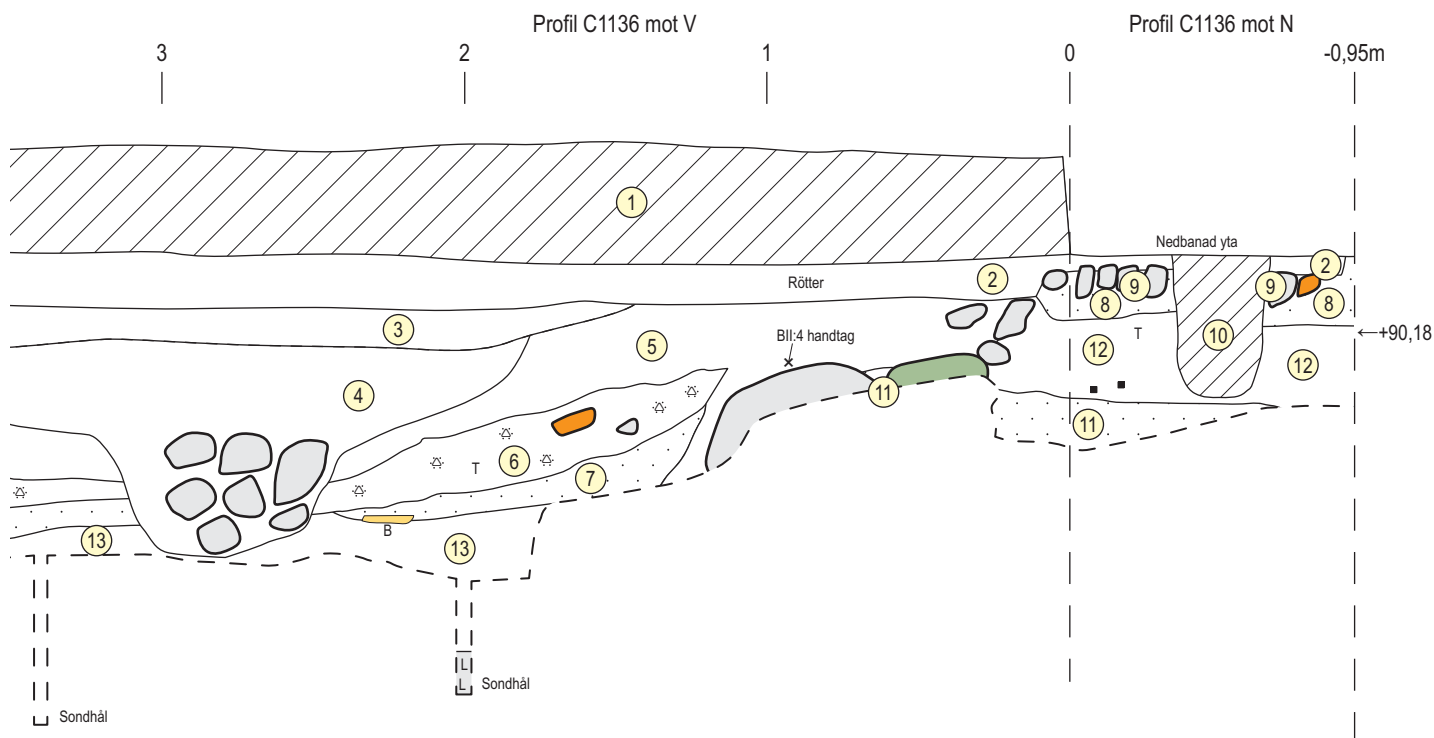
Efter konservering

Efter konservering

Bilaga 1. Profilritningar

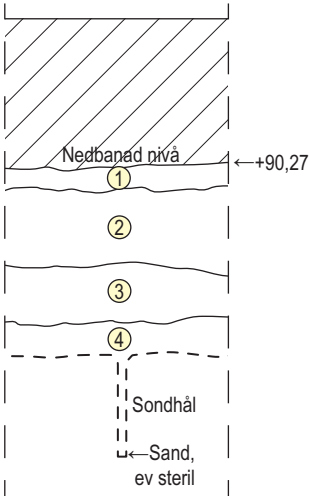
OBS! Höjder från RTK-GPS (vid samma tillfälle)

OBS! Skala 1:25

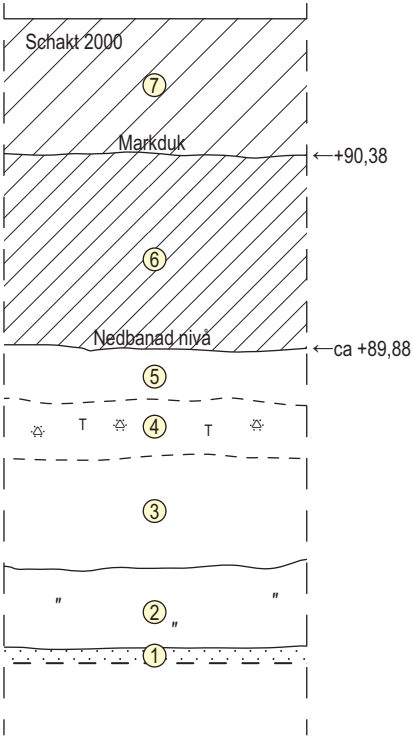
0 1,25m

Övre Hamnparken (f d kv Slottsparken)
 Lekplats
 Vadstena stad och kommun, Ög
 L2010:1734
 Profilirtning
 Skala 1:25
 Dnr 0216/22
 2023-04-13 Emma Karlsson
 Renritning Lasse Norr

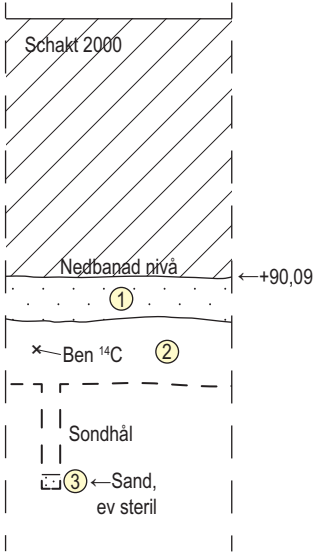
Profil C1316 mot S

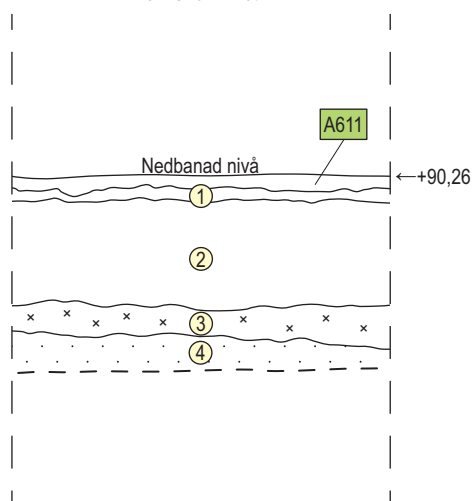
Profil C1318 mot Ö

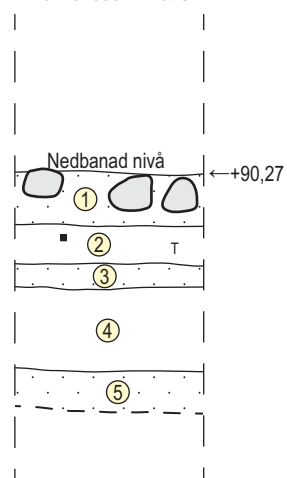
Profil C1320 mot V

Profil C1322 mot V

Profil C200022 mot S

OBS! Höjder från RTK-GPS (vid samma tillfälle)

Övre Hamnparken (f d kv Slottsparken)
Lekplats
Vadstena stad och kommun, Ög
L2010:1734
Profilritning
Skala 1:20
Dnr 0216/22
2023-04-13 Emma Karlsson
Renritning Lasse Norr

Lagerbeskrivningar till profilritningar

Övre Hamnparken (f d kv Slottsparken), profil. Ritning nr 1

Profil 1136

- 1 Smågrusig sand. "Lekplats-sand" (påförd) (mellan L1 och L2 fanns fläckvis ett tunt skikt med grovt stenkross).
- 2 Lucker mörkbrun sandig silt "matjordsaktigt" lager. Mycket rötter efter träd. I plan sågs även lerkladdar, blandat fyndmaterial såsom buteljglas, fajans, yngre rödgods, järnten, kakelugnskakel med engobe. *Tolkning:* sentida påförda massor, omrörda kulturlager. (=A200067)
- 3 Kompakt beige grusig sand. *Tolkning:* sentida fyllnadslager
- 4 Rödbrun grusig sand .I botten avsmalnande och koncentration med stenar (se planinmätning A832 och foto). *Tolkning:* sentida fyllnadsmassor. Stenarna i botten tyder på att det kan vara ett stensatt dike.
- 5 Homogen mörk gråbrun siltig sand.
- 6 Mörk gråbrun siltig sand. Rikligt-dominerande inslag av kalkbruksbitar, enstaka-måttligt med tegelfragment, enstaka naturstenar, enstaka kalkstensflis, enstaka bearbetad sten. *Tolkning:* utfyllnadslager/destruktion av diket. Stort inslag av raseringsmassor (alt byggavfall).
- 7 Gulbrun finsand. "Sjösand", enstaka tegelfragment, enstaka ben. Blött/vatten tränger upp.
- 8 Vit finsand. *Tolkning:* sättsand.
- 9 Stenläggning. Tät, vällagd. Även dokumenterad i plan, se A743.
- 10 Sentida nedgrävning fylld med sand och storgatsten. Sannolikt stolphål efter klätterställning (som fanns på lekplatsen före ombyggnationen 2000). Se A694.
- 11 Orangegul, något flammig kompakt sand, Eventuellt ett infiltreringslager över den sterila undergrunden. Lite siltigt/lerigt inslag.
- 12 Mycket likt L5 men sannolikt två olika händelser.
- 13 Gråbrun siltig sand (inblandat grövre sand/"sjösand"). Måttligt-rikligt med tegelfragment (2-8 cm stora) och enstaka-rikligt med kalkbruk (vitt). I profil sågs även enstaka kolbitar. Vatten tränger upp snabbt. Makro (och benbit) insamlat i plan i lagrets överyta.
- 14 Grå siltig sand. Mycket likt lager 6 men utan kalkbruk.
- 15 Grå sand.
- 16 Beige-grå finsand. Sannolikt samma händelse som L7.

Övre Hamnparken (f d kv Slottsparken), profiler. Ritning nr 2

Profil 1316

- 1 Matjordsaktigt kulturlager. Även i plan A663.
- 2 Grå siltig sand, enstaka tegelkross, kol.
- 3 Brandhorisont sotigt samt bränd sand.
- 4 Grå siltig sand, enstaka tegelkross, kol.

Profil 1318

- 1 Gul finsand/silt. Vatten tränger upp snabbt. Tolkning: sannolikt orörd undergrund
- 2 Mörkbrun silt. Måttligt-rikligt med träfragment. Makro insamlat i plan. Ben för ¹⁴C insamlat. *Tolkning:* ev blandat avsatt och påfört material?
- 3 Homogen gråbrun lerig sand.
- 4 Homogen gråbrun lerig sand, måttligt-rikligt med kalkbruk (vitt) och tegelkross.
- 5 Homogen gråbrun siltig/sandig lera. (=A862)
- 6 Rödaktig stenkross, modernt fyllnadslager.
- 7 Grovsand "Lekplats-sand". Påförd.

Profil 1320

- 1 Vitbeige finsand, ngt brun-melerad. (I plan även enstaka stenar 0,04-0,06 m i diam).
Tolkning: sättsand och rest efter stenläggning. (=A848)
- 2 Mörk brungrå kompakt sandig silt. Ben och svinbete för ¹⁴C insamlat, se profil för läge.
- 3 Kompakt sandlager påträffat med jordsond. *Tolkning:* sannolikt undergrunden.

Profil 1322

- 1 Kompakt mörkgrå sand med raseringskomponenter. Grusigt. (=A611)
- 2 Grå, något siltig sand med rikligt med träkol. Enstaka tegelkross.
- 3 Beige sand. Homogen. Inga komponenter.
- 4 Vit sand (steril).

Profil 2000022

- 1 Stenläggning (A743) i vit sättsand.
 - 2 Gråbrun siltig sand, något ljusare än L4.
 - 3 Vit sand (*Tolkning:* sättsand).
 - 4 Gråbrun siltig sand.
 - 5 Vitbeige sand (sannolikt steril).
- (Obs två skikt med sand syns inte i alla schaktväggarna i stolphålet)

Bilaga 2. Kontextbeskrivningar

Lager

Id	Undertyp	Samman- sättning	Packnings- grad	Sortering	Oriente- ring	Kon- taktytor	Avgräns- ning i plan	Ej tillva- ratagna fynd	Färg domine- rande	Färg inslag av	Färg annat	
582	Utjäm- ningslager	Homogent	Kompakt	Osorterat	Slump- mässigt			Djurben, ett 10-tal	Grå	Mörk	Brun	
611	Raserings- lager	Heterogent	Kompakt	Osorterat	Slump- mässigt				Brun	Mörk	Grå	
663	Lager	Homogent	Lucker			Tydlig			Brun	Mörk		
848	Konstruk- tionslager	Homogent	Lucker	Osorterat	Slump- mässigt	Tydlig			Beige	Ljus	Vit	
862	Utjäm- ningslager	Homogent	Kompakt	Osorterat	Slump- mässigt		Otydlig		Grå	Brun		
1147	Utjäm- ningslager	Homogent	Lucker	Osorterat	Slump- mässigt	Tydlig		Djurben	Brun			
1188	Lager	Heterogent	Kompakt	Osorterat	Horison- tellt	Otydlig				Beige, Grå		
1296	Utfyllnads- lager											
1306	Lager	Homogent		Osorterat	Slump- mässigt	Tydlig	Tydlig		Grå	Mörk		
200067	Utfyllnads- lager	Heterogent										

	Material inslag av	Material dominerande	Material annat	Enstaka inslag av	Måttligt inslag av	Rikligt inslag av	Dominerande inslag av	Beskrivning
	Siltig	Sand		Kalkbruk, Kol, Småsten	Tegelkross			Homogent kompakt lager – tolkat som påfört utjämningslager (matjord). Överlagrar delvis syllstenar i syll 256.
	Grusig	Sand		Kol	Kalkbruk, Tegelkross			Raseringslager? Kompakt lager med en del raseringskomponenter. Ligger i anslutning till 256. Överlagras av ett homogent matjordslager, 582. I toppen av lagret fanns keramikskärvor efter en äldre variant av yngre rödgods, ca 1500 - tidigt 1600-tal. Observera att de inmätta lagergränserna endast är preliminära. Såväl aktuellt lager som 582 kvarligger.
		Sand	Mylla					"Blomjordsliknande" matjordslager, ca 0,2 m under dagens markyta
		Sand						Ljus finsand. 0,12 m tjockt. Underlag för en numera fragmenterad/gles stenläggning med upp emot 0,1 m stora stenar (stenarna är inte inmätta). Möjligen kan det röra sig om två nivåer med sättsand – men detta är svårt att urskilja i grävenheten (874).
	Siltig	Sand		Kol	Småsten			Utgjänningslager? Lagret 0,3 m tjockt, framkommer direkt under schaktmassor. Motsvaras sannolikt av lager 582 i samma schakt. Det rör sig om ett homogent matjordsliknande lager. Kanske påfört utjämnande matjordslager, efter att bebyggelse (ca 1500-1600-tal) tagits ur bruk. Lagret går också eventuellt ner i en nedgrävning/ett dike (dokumenterad i grävenhet 1324). Kanske en samtidighet mellan igenfyllning av dike samt övertäckning av bebyggelsenivå?
	Sandig	Silt						Brunt matjordsliknande kulturlager ovan stenläggning. Utjämnings? (ev samma som L2 i profil 1136)
		Sand						0,1 m tjockt. Eventuellt sentida utfyllnadslager, heterogent "flammigt" och sandigt.
								Fyllning i försvarsdikey. Se sektionsritning 1136.
	Siltig	Sand						Kulturlager i schakt 3.
								Omrörda kulturlager, se profil 1136 Lager 2 för beskrivning.

Konstruktioner

Id	Undertyp	Material	Materialstorlek	Längd	Bredd	Beskrivning
256	Syll	Sten	0,35-0,50	9		Syllstensrad bestående av 0,35-0,50 m stora stenar.
743	Stenläggning	Sten	0,07-0,18			Stenläggning tolkad som gata/gränd. Låg i vit finsand (se profil 1136). I allmänhet var stenarna tätt lagda men ställvis var konstruktionen fragmentariskt bevarad och stenarna bortplockade.
832	Koncentration med stenar (se profil 1136, L4)	Sten				Stenfyllt dike. Koncentration med stenar (se profil 1136, L4)
983	Stenläggning	Sten	0,20-0,30	0,9	0,4	Större stenar i stenläggning.
1057	Stenläggning	Sten	0,10-0,15	2	1,5	Stenläggning, gata/gränd, med rundade stenar, ställda på högkant. I stenläggningen löper också kantstenarna 983. I anslutning till stenarna löper dikesfyllning – inmätt som linje 1313.
1100	Stenskonning	Sten	0,50-0,70	0,84	0,9	Består av 0,50-0,70 m stora stenar. Stenskonning i försvarsdikets norra kant.
1161	Stenskonning	Sten	0,16-0,75	4	0,6	Består av 0,50-0,75 m stora stenar, enstaka mindre stenar mellan de större. Stenskonning längs med försvarsdikets södra kant.

Nedgrävningar

Id	Typ	Beskrivning
638	Nedgrävning/Störning	Nedgrävning (sentida) för lekplatsutrustning. Nedgrävningen var fylld med grusig mellangrov sand. Raka nedgrävningskanter och plan botten.
644	Nedgrävning/Störning	Sannolikt grävd för lekplatsutrustning.
652	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
659	Nedgrävning/Störning	Sannolikt efter lekplatsutrustning. Nedgrävningen var fylld med grusig mellangrov sand. Raka nedgrävningskanter och plan botten.
682	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
694	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning
705	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
727	Nedgrävning/Störning	Fylld med grusig sand och storgatsten. Ett av totalt 6 st fundament med lika fyllning. Sannolikt fundament till äldre klätterställning.
778	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
789	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
802	Störning/stenlyft	Stenlyft.
815	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
824	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
880	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
1038	Nedgrävning/Störning	Hål efter lekplatsutrustning.
1143	Nedgrävning	Inmätt linje. Söder om denna linje är schaktet djupare. Sannolikt p g a nedschaktning i samband med att lekplatsen anlades.

Bilaga 3. Fyndlista

ÖM C4819

Fynd-nummer	Material	Sakord	Antal	Del	Vikt	Kontext	Beskrivning och anmärkning
1	Keramik	Fat	1	Botten, Brätte	21,2	611	
2	Keramik	Kärl	1	Brätte, Buk	14	611	
3	Keramik	Kärl	1	Botten	3,3	611	Mycket tunn skärva.
4	Bly	Spröjs	1		3	611	
5	Bränd lera	Lerklining	1		13,7	611	
6	Skiffer	Bryne	1		54,6	862	
7	Keramik	Trebensgryta	1	Buk	19,3	Lager 13 i profil 1136	
8	Keramik	Trebensgryta	1	Brätte, Buk	16,6	Lager 13 i profil 1136	
9	Keramik	Kärl	1	Brätte, Buk	13,3	Lager 13 i profil 1136	
10	Keramik	Kärl	1		3,3	Lager 13 i profil 1136	
11	Keramik	Kanna	1	Handtag	53,5	Lager 5 i profil 1136	
12	Kalk	Tillhuggen kalksten	1		1031	Lager 6 i profil 1136	
13	Utgår						
14	Tegel	Taktegel	1		322,8	Lager 6 i profil 1136	Munk/nunnetegel
15	Slagg	Bottenskälla	4		2576	Lager 16 i profil 1136	0,08-0,15 m i diam. Fotografe- rade och kasserade.
16	CU-leg	Fingerborg	1		4	611	Konserverad.

Östergötlands museum genomförde i april 2023 en arkeologisk förundersökning i Övre Hamnparken, Vadstena stad och kommun, Östergötland. Arbetet föranleddes av planerad omgestaltung av en lekplats. Vid undersökningen påträffades välbevarade bebyggelse lämningar i form av ett eller flera hus och en stenlagd gata/gränd. Vidare hittades spår efter stadens medeltida försvarsdike och möjligen även ett äldre försvarsdike. Utifrån utförda ¹⁴C-analyser, stratigrafi, historiskt källmaterial och dagens arkeologiska kunskapsläge bedöms samtliga lämningar vara rester efter den medeltida stadsdelen Sanden som tvångsinlöstes vid byggnationen av Vadstena slott.

ISSN 1403-9273

Rapport 2023:28